

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΣΕ ΣΗΜΕΙΟ ΚΑΜΠΗΣ:
ΚΑΠΟΙΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ
ΤΗ ΜΕΙΩΣΗ ΤΩΝ ΕΙΣΑΚΤΕΩΝ

Λόης Λαμπριανίδης
Καθηγητής Πανεπιστημίου Μακεδονίας,
τ. Γενικός Γραμματέας Ιδιωτικών Επενδύσεων,
Υπουργείο Οικονομίας & Ανάπτυξης

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΣΕ ΣΗΜΕΙΟ ΚΑΜΠΗΣ:
ΚΑΠΟΙΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ
ΤΗ ΜΕΙΩΣΗ ΤΩΝ ΕΙΣΑΚΤΕΩΝ

Λόης Λαμπριανίδης
Καθηγητής Πανεπιστημίου Μακεδονίας,
τ. Γενικός Γραμματέας Ιδιωτικών Επενδύσεων,
Υπουργείο Οικονομίας & Ανάπτυξης

Σεπτέμβριος 2021

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η κυβέρνηση επέλεξε να αφήσει φέτος πολλούς υποψήφιους εκτός Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης καθώς δεν καλύφθηκαν καν οι θέσεις εισακτέων που η ίδια είχε ορίσει. Τα άμεσα «θύματα» αυτής της πολιτικής είναι οι μαθητές και οι οικογένειές τους, κάποια περιφερειακά πανεπιστήμια και οι τοπικές κοινωνίες των θιγόμενων Ιδρυμάτων, μεσομακροπρόθεσμα όμως θύμα θα είναι όλη η κοινωνία.

Όπως έχει ήδη επισημανθεί, αυτό αποτελεί μια συνειδητή επιλογή που στοχεύει να «οδηγήσει» πολλούς υποψήφιους στα Κολέγια, στο πλαίσιο της γενικότερης πολιτικής της σημερινής κυβέρνησης, που εκχωρεί ό,τι μπορεί στον ιδιωτικό τομέα. Επίσης υπάρχει η διακηρυγμένη πρόθεση της κυβέρνησης να οδηγήσει κόσμο και στην επαγγελματική εκπαίδευση, πράγμα που από μόνο του δεν είναι «κακό», αντίθετα, αλλά αφενός γίνεται με όρους ταξικότητας, αφετέρου γίνεται χωρίς ουσιαστική ενίσχυση της επαγγελματικής εκπαίδευσης κτλ.

Όμως, όπως υποστηρίζουμε σε αυτό το άρθρο, υπάρχουν και άλλοι βαθύτεροι λόγοι. Συγκεκριμένα, η σημερινή κυβέρνηση φαίνεται να ικανοποιείται με το μοντέλο της «φτηνής» ανάπτυξης. Έτσι, θεωρεί πως στη χώρα μας υπάρχει «υπερεκπαίδευση» γιατί σήμερα στην αγορά παρουσιάζεται «υπερπροσφορά» πτυχιούχων, η οποία όμως οφείλεται στον προσανατολισμό της οικονομίας στην παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών χαμηλής προστιθέμενης αξίας. Εάν ωστόσο στοχεύουμε στη μετατόπιση της οικονομίας σε ένα άλλο μοντέλο, αυτό της οικονομίας της γνώσης, τότε όχι απλώς δεν υπάρχει υπερεκπαίδευση, αλλά αντίθετα χρειαζόμαστε ακόμη περισσότερο εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό, όπως ακριβώς κάνουν και οι υπόλοιπες χώρες της ΕΕ και του ΟΟΣΑ.

Δυστυχώς, η κοινωνία φαίνεται να μη συνειδητοποιεί πάντα τον εξαιρετικά σημαντικό ρόλο του πανεπιστημίου. Έτσι, τα τελευταία χρόνια υπάρχουν συχνές απαξιωτικές αναφορές για τα πανεπιστήμια στα ΜΜΕ αλλά και από πολιτικούς, γεγονός βέβαια που δεν βοηθά το ελληνικό πανεπιστήμιο, το οποίο δεν έχει τίποτα σχεδόν να ζηλέψει από τα καλά πανεπιστήμια του εξωτερικού, όμως παρουσιάζει και πολλά προβλήματα που χρήζουν βελτίωσης. Η σημερινή κυβέρνηση δεν κατανοεί την εξαιρετική σημασία του ρόλου του πανεπιστημίου και αυτό εξηγεί και την προχειρότητα χωρίς καμία επιστημονική τεκμηρίωση με την οποία εισάγει νομοθετικές ρυθμίσεις που αφορούν το πανεπιστήμιο, όπως η πρόσφατη που οδήγησε στη μείωση των εισακτέων.

1. Η ΠΡΟΧΕΙΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΣΟΚΑΡΕΙ

Ιστορικά, οι πανελλαδικές εξετάσεις ακολουθούσαν τη λογική του ανταγωνισμού των υποψηφίων για έναν συγκεκριμένο, κλειστό αριθμό θέσεων (*numerus clausus*). Γι' αυτό και τα προηγούμενα χρόνια οι διαθέσιμες θέσεις καλύπτονταν σχεδόν όλες. Με το νέο σύστημα που εισήγαγε η κυβέρνηση, ο αριθμός των διαθέσιμων θέσεων (77.000) απέχει πολύ από τον αριθμό των τελικώς εισακτέων (63.000- Πίνακας 1).

Πίνακας 1: Υποψήφιοι και επιτυγχόντες στις εισαγωγικές για τα πανεπιστήμια, 2020, 2021

Έτος	υποψήφιοι	επιτυγχόντες	αποτυχόντες	% επιτυχίας
2020	105.420	81.413	24.007	77,2
2021	103.468	63.239	40.229	61,1

Αυτό οφείλεται κυρίως στην εισαγωγή της Ελάχιστης Βάσης Εισαγωγής (ΕΒΕ), η οποία υπολογίζεται με βάση τον μέσο όρο της βαθμολογίας του συνόλου των υποψηφίων σε κάθε επιστημονικό πεδίο. Το υπουργείο όρισε το επιτρεπτό εύρος της απόκλισης από αυτόν τον μ.ό. στο 0,80 - 1,20, ως εκ τούτου τα πανεπιστημιακά τμήματα έπρεπε να διαλέξουν πόσο θα μπορούσαν να αποκλίνουν από τον μ.ό. ανάμεσα στις τιμές αυτές.¹

Η επιλογή αυτή του υπουργείου έγινε στο όνομα της μη εισαγωγής στο πανεπιστήμιο υποψηφίων που γράφουν κάτω από «τη βάση του 10».² Πρόκειται στην ουσία για ένα διοικητικό μέτρο που πολιτικά επιβλήθηκε στα πανεπιστημιακά Τμήματα και οδήγησε στον περιορισμό των προβλεπόμενων εισακτέων προκαλώντας μια σκόπιμη σύγχυση για το ποιος έχει την ευθύνη το πανεπιστήμιο ή η πανεπιστημιακή κοινότητα. Το τελικό αποτέλεσμα ήταν δραματικό:

¹ Για παράδειγμα, έστω ότι ο μ.ό. για ένα πεδίο διαμορφώνεται στο 13 βάσει των βαθμολογιών των υποψηφίων. Αν το τμήμα επιλέξει να ορίσει τον συντελεστή στο 0,80, τότε η βάση για το τμήμα διαμορφώνεται σε 10,4, ενώ εάν τον ορίσει στο 1,20, διαμορφώνεται στο 15,64. Αντίστοιχα τα Τμήματα ορίζουν συντελεστή ΕΒΕ και για τα Ειδικά μαθήματα.

² Αναμφίβολα υπάρχει ένα ζήτημα: φτάνουν στο κατώφλι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης υποψήφιοι φοιτητές προδιαγραφών χαμηλότερων από αυτές που θα θέλαμε. Εδώ όμως, αντί η κυβέρνηση να εγκύψει και να προσπαθήσει να βελτιώσει την ποιότητα της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (όπου η χώρα μας κατά κοινή παραδοχή τα πηγαίνει πολύ χειρότερα από την τριτοβάθμια - βλ. για παράδειγμα τις επιδόσεις της Ελλάδας στον διαγωνισμό της PISA που είναι διαχρονικά από τις χαμηλότερες), «τιμωρεί» τους απόφοιτους για τη χαμηλή ποιότητα εκπαίδευσης που η ίδια τους παρέχει.

- έμειναν εκτός πανεπιστημίου πολύ περισσότεροι υποψήφιοι από κάθε άλλη χρονιά (40.229 υποψήφιοι, 18.174 περισσότεροι από πέρυσι). Ένα σημαντικό μέρος από αυτούς εκτιμάται πως θα κατευθυνθούν σε ιδιωτικά ΙΕΚ και Κολέγια, που η κυβέρνηση ισοτίμησε με τα πανεπιστήμια. Κάποιοι θα ξαναδώσουν εξετάσεις, όσοι αντέχουν οικονομικά θα πάνε στο εξωτερικό, και κάποιοι «ηττημένοι» θα οδηγηθούν στην «τεχνική εκπαίδευση⁴».

- Ακόμη και υποψήφιοι που αρίστευσαν δεν μπόρεσαν να εισαχθούν στο Τμήμα της προτίμησής τους επειδή, έστω και για λίγα μόρια, δεν έπιασαν την ΕΒΕ στο ειδικό μάθημα.

- Σε πολλά πανεπιστήμια, κυρίως περιφερειακά, το ποσοστό κάλυψης των θέσεών τους ήταν εξαιρετικά χαμηλό. Μάλιστα, αυτοί που τελικά θα φοιτήσουν θα είναι πολύ λιγότεροι, γιατί κάποιοι δεν θα εγγραφούν καθόλου (π.χ. επειδή δεν αντέχουν οι οικογένειές τους την οικονομική επιβάρυνση) ή θα επιτύχουν να μετεγγραφούν⁵ σε κάποιο κεντρικό πανεπιστήμιο. Μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις οι περιοχές που είναι εγκατεστημένα δέχονται μεγάλες οικονομικές-κοινωνικές πιέσεις (στο παν/μιο Δυτ. Μακεδονίας⁶ καλύφτηκε μόλις το 41,8% των προβλεπόμενων θέσεων, στο παν/μιο Αιγαίου⁷ το 50,4% - Πίνακας 2).

³ Η αρμόδια υπουργός Ν. Κεραμέως δήλωσε πως έτσι «οι νέοι «δεν εγκλωβίζονται στα Πανεπιστήμια».

⁴ Αναμφίβολα υπάρχει αναγκαιότητα αύξησης αυτών που πηγαίνουν προς την τεχνική εκπαίδευση, γιατί υπάρχει σημαντικό έλλειμμα στην ελληνική οικονομία, όμως παραμένει γράμμα κενό η απαιτούμενη δραστική αναβάθμιση της παρεχόμενης εκπαίδευσης αλλά και του κοινωνικού status (η στροφή προς τεχνική εκπαίδευση γίνεται με όρους ταξικότητας από την κυβέρνηση «κάποιοι προορίζονται να πάνε στα πανεπιστήμια Ivy League και άλλοι να γίνουν ψυκτικοί»). Η έμφαση στην επαγγελματική εκπαίδευση, τη μαθητεία, την αρχική και τη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση, τη δια βίου μάθηση είναι κεντρικής σημασίας για την ελληνική οικονομία (ενισχύει τις επιδόσεις των επιχειρήσεων, την ανταγωνιστικότητα, την έρευνα και την καινοτομία κτλ.), και κυρίως για τις μικρο-μεσαίες επιχειρήσεις. Όμως, η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση παραμένουν σε μεγάλο βαθμό υποβαθμισμένες και αναποτελεσματικές. Ο βασικός λόγος είναι πως για δεκαετίες υπάρχουν εδραιωμένες αντιλήψεις στη συνείδηση της ελληνικής κοινωνίας που θεωρούν την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση κατώτερη, κατάλληλη «για όσα παιδιά δεν μπορούν να τα καταφέρουν». Για την πλειονότητα των νέων ανθρώπων αποτελεί «λύση ανάγκης» και κοινωνικό στίγμα για όλη την οικογένεια. Όπως γράφουν οι Καρατζογιαννης & Πανταζή (Η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ελλάδα, ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ), μόνο ένας στους τρεις νέους που τελειώνει την υποχρεωτική εκπαίδευση επιλέγει τα επαγγελματικά σχολεία, σε αντίθεση με πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες όπου η επαγγελματική εκπαίδευση συγκεντρώνει το ενδιαφέρον της πλειοψηφίας των μαθητών. Οι αντιλήψεις αυτές συνάδουν με τις εκπαιδευτικές πολιτικές απαξίωσης της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης για πολλές δεκαετίες. Η σύντομη περίοδος ενίσχυσης των ΕΠΑΑ (2016 - 2019) με νέα προγράμματα σπουδών, βιβλία και υλικο-τεχνική υποδομή, το πρόγραμμα «Μαθητεία», την ενίσχυση με διδακτικό και άλλο προσωπικό (π.χ. ψυχολόγους) και τις θεσμικές ευελιξίες έδωσε ιδιαίτερα θετικά αποτελέσματα και έδειξε τις δυνατότητες αντιστροφής των αρνητικών κοινωνικών προσλήψεων.

⁵ Οι κυβερνήσεις συχνά χρησιμοποιούν το πανεπιστήμιο για άσκηση κοινωνικής πολιτικής και οι μετεγγραφές συνιστούν μια τέτοια περίπτωση, δημιουργώντας προβλήματα τόσο στο πανεπιστήμιο προέλευσης (περιφερειακό) όσο και στο πανεπιστήμιο υποδοχής (κεντρικό).

⁶ Θυμίζουμε την απολιγνιτοποίηση η οποία αποφασίστηκε από την κυβέρνηση να συντελεστεί έως το 2025.

⁷ Πολλά από τα νησιά δέχονται έντονες προσφυγικές ροές.

Πίνακας 2: Θέσεις που διατέθηκαν από τα πανεπιστήμια και θέσεις που καλύφθηκαν, εισαγωγικές 2021

Πανεπιστήμιο	Θέσεις αρχικές	Θέσεις που καλύφθηκαν	ποσοστό κάλυψης
ΑΣΠΑΙΤΕ	458	118	25,8
ΠΑΝ/ΜΙΟ ΔΥΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	4.831	2.019	41,8
ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ	1.417	660	46,6
ΠΑΝ/ΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ	3.824	1926	50,4
ΙΟΝΙΟ ΠΑΝ/ΜΙΟ ΕΛΜΕΠΑ	1.625	948	58,3
	2.012	1.242	61,7
ΔΙΠΑΕ	5.427	3.524	64,9
ΠΑΝ/ΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ	2.893	2.067	71,5
ΠΑΝ/ΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ	5.798	4.190	72,3
ΠΑΠΕΛ	3.744	2.732	73,0
ΔΠΘ	4.089	3.097	75,7
ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ	711	542	76,2
ΠΑΝ/ΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	5.146	4.189	81,4
ΑΠΘ	5.705	4.745	83,2
ΠΑΔΑ	4.409	3.866	87,7
ΠΑΝ/ΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	4.143	3.648	88,1
ΕΚΠΑ	6.184	5.532	89,5
ΕΜΠ	1.125	1.072	95,3
ΠΑΠΕΙ	1.897	1.838	96,9
ΠΑΝΤΕΙΟ	1.531	1.487	97,1
ΠΑΜΑΚ	1.587	1583	99,8
ΑΣΚΤ	77	77	100,0
ΟΠΑ	1.417	1.417	100,0

Πηγή: Α. Μπόγγρης (ανέκδοτο)

- Ορισμένα Τμήματα πήραν ελάχιστους φοιτητές, πολύ λιγότερους από τους προβλεπόμενους (Πίνακας 3).

Πίνακας 3: Κάποια Τμήματα με πολύ λιγότερους εισακτέους από τους προβλεπόμενους

Τμήμα	Προβλεπόμενες θέσεις	εισακτέοι
Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΔΠΘ	108	0
Φυσικής Καβάλας	201	11
Μαθηματικό Σάμου	305	5
Επιστήμης Διατροφής Λήμνου	106	6
Μηχανικών Ορυκτών Πόρων Κοζάνης	185	3
Λογιστική Κοζάνης	301	30
Μαθηματικών Καστοριάς	144	6
Περιβάλλοντος Λάρισας	113	6
Μαθηματικών Ηρακλείου	168	31
Περιβάλλοντος Μυτιλήνης	101	5

Τα άμεσα «θύματα» αυτής της πολιτικής είναι οι μαθητές και οι οικογένειές τους, κάποια περιφερειακά πανεπιστήμια και οι τοπικές κοινωνίες των θιγόμενων περιφερειακών πανεπιστημίων. Μεσο-μακροπρόθεσμα όμως υπονομεύεται η ανάπτυξη της χώρας. Πολύ φοβούμαι πως η κυβέρνηση, με την προχειρότητα που τη διακρίνει, μπορεί να αδράξει την ευκαιρία και να κλείσει εκείνα τα Τμήματα στα οποία μπήκαν λίγοι φοιτητές. Δηλαδή να αποφασίσει την αναδιάρθρωση του ακαδημαϊκού χάρτη της χώρας χωρίς επιστημονικά κριτήρια αλλά μόνο συγκυριακά. Έτσι κάποια Τμήματα, με άριστες αξιολογήσεις, κινδυνεύουν να κλείσουν ακριβώς επειδή βρίσκονται σε Περιφερειακά Πανεπιστήμια, και έτσι θα χαθούν οι προσπάθειες δεκαετιών (π.χ. Τμήμα Μαθηματικών και Εφαρμοσμένων Μαθηματικών Πανεπιστημίου Κρήτης, Τμήμα Δασολογίας ΑΠΘ).

Ασφαλώς η συνέχιση της λειτουργίας ενός Τμήματος δεν αποτελεί αυτοσκοπό. Όμως η αξιολόγηση του και άρα ακόμη και εάν θα συνεχίσει τη λειτουργία του ή όχι πρέπει να κρίνεται βάσει της ακαδημαϊκής ικανότητας των πτυχιούχων του, του παραγόμενου ερευνητικού έργου, της προσφοράς του στην τοπική κοινωνία και οικονομία όπου είναι εγκατεστημένο, αλλά και στη γενικότερη συμβολή του στην κοινωνία και την οικονομία της χώρας καθώς και στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης.

Να υπενθυμίσουμε εδώ πως τα Περιφερειακά παν/μια μπορούν να αλλάξουν κυριολεκτικά την εικόνα και τη δομή της οικονομίας μιας περιοχής -και σε ορισμένες περιπτώσεις αυτό έχει ήδη επιτευχθεί (π.χ. Ιωαννίνων, ΔΠΘ, Κρήτης)- και να συμβάλουν στην αναγκαία αποκέντρωση, στην κοινωνική και περιφερειακή ισότητα, αντίθετα με τις μεταρρυθμίσεις της κυβέρνησης που προωθούν την εκ νέου συγκέντρωση στο λεκανοπέδιο (μέσω των κολεγίων, που αναμένεται να απορροφήσουν μέρος των φοιτητών που χωρίς την ΕΒΕ θα σπούδαζαν από φέτος σε πανεπιστημιακά τμήματα της επαρχίας). Τα περιφερειακά πανεπιστήμια, υπό προϋποθέσεις (π.χ. ύπαρξη κρίσιμου μεγέθους), μπορούν θαυμάσια να ανταποκριθούν στη λογική της εξυπηρέτησης τοπικών αναγκών, της καινοτομίας και της πραγματικής αριστείας, να δώσουν ώθηση στα συχνά λιμνάζοντα ύδατα των κεντρικών ΑΕΙ, τα οποία ως εκ της θέσης τους δύσκολα καινοτομούν.

Βεβαίως, για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει συχνά να υπερβούμε τη νοοτροπία δημιουργίας πολλών περιφερειακών πανεπιστημίων χωρίς τεκμηριωμένο σχεδιασμό αλλά με λογικές ρουσφετιών και έναν τοπικισμό χωρίς αρχές. Να θυμίσουμε λοιπόν πως σε ορισμένες περιπτώσεις οι κυβερνήσεις ΠΑΣΟΚ και ΝΔ «σκόρπισαν» περιφερειακά πανεπιστήμια σε πόλεις χωρίς σχεδιασμό και χωρίς ακαδημαϊκά κριτήρια. Μάλιστα, στη συνέχεια τα περιφερειακά πανεπιστήμια αφέθηκαν στην τύχη τους, χωρίς καμία ιδιαίτερη στήριξη (π.χ. φοιτητικές εστίες, επιδότηση φοιτητών και διδασκόντων ώστε να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες της περιφερειακότητας, δεν δόθηκε έμφαση στη δημιουργία κυρίως Τμημάτων χωρίς ανταγωνισμό από κεντρικά πανεπιστήμια κτλ.). Έτσι ενώ ορισμένα περιφερειακά πανεπιστήμια «ρίζωσαν» στις τοπικές κοινωνίες και αναπτύχθηκαν, κάποια άλλα παραμένουν προβληματικά και αυτό συνιστά ένα πρόβλημα που «σέρνεται» μέσα στα χρόνια χωρίς καμία κυβέρνηση να τολμά να το επιλύσει.

Αλλά για να γίνει αυτό, καθόλου δεν επαρκούν οι λογικές «πονά χέρι, κόβει κεφάλι». Η εγκατάλειψή τους προς όφελος των ιδιωτικών κολεγίων δεν θα συμβάλει ούτε στη βελτίωση της παιδείας, ούτε στην περιφερειακή και κοινωνική σύγκλιση και ανάπτυξη. Αντί η κυβέρνηση να επιχειρήσει στο πλαίσιο ενός αναγκαίου ολοκληρωμένου σχεδιασμού -έπειτα από μελέτη των αξιολογήσεων των πανεπιστημιακών τμημάτων και των πανεπιστημίων συνολικά, καθώς και μέσα από διαβούλευση με την ακαδημαϊκή⁹ κοινότητα αλλά και τις τοπικές κοινωνίες και οικονομίες- να επανασχεδιάσει τη λειτουργία των περιφερειακών πανεπιστημίων, έτσι που να οδηγήσει μέσω και της άμιλλας και του πειραματισμού στη βελτίωσή τους, εκχωρεί μέρος των εισακτέων τους στα κολέγια.

⁸ βλ. Λαμπριανίδης (1993). *Περιφερειακά πανεπιστήμια στην Ελλάδα: Από το αίτημα για στρατόπεδα νεοσυλλέκτων στο αίτημα για περιφερειακά πανεπιστήμια*. Παρατηρητής, και Labrianidis L. (2010) "The Greek university stranded in the policy establishing regional universities", *European Planning Studies*, 18(12), pp. 2009-2026).

⁹ Αυτό είναι πιο πολύπλοκο κυρίως γιατί οι προσδοκίες μεγάλου μέρους της ακαδημαϊκής κοινότητας και εκείνες των τοπικών κοινωνιών δεν ταυτίζονται, αλλά αντίθετα συχνά αντιτίθενται. Θα δεχτεί, π.χ., η τοπική κοινωνία να συμπυκνωθεί με κάποιο τρόπο το Πανεπιστήμιο Αιγαίου ώστε να γίνει πιο συνεκτικό και επιστημονικά άρτιο; Θα αντιδράσουν οι τοπικές κοινωνίες στην προσπάθεια να δημιουργηθούν φοιτητικές εστίες και άρα να μειωθεί η ζήτηση για τα ιδιωτικά διαμερίσματα, κτλ.;

Πριν προχωρήσει κανείς σε αλλαγές του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου, είναι απαραίτητο να κατανοήσει με ακρίβεια ποια είναι τα προβλήματα του προηγούμενου που χρήζουν αλλαγή, να τα δημοσιοποιήσει και βέβαια να διαβουλευτεί με τους καθ' ύλην αρμόδιους πριν αποφασίσει σε ποια κατεύθυνση και τι συγκεκριμένες αλλαγές θα προτείνει. Αυτό ακριβώς επιτάσσει η διοικητική επιστήμη και ακριβώς από την έλλειψη του πάσχει διαχρονικά η χώρα μας¹⁰. Όμως αυτό δεν συνέβη με την εισαγωγή της ΕΒΕ, που εκ των πραγμάτων εκτός των άλλων δείχνει μεγάλη προχειρότητα -εξού και προαναγγέλθηκε η τροποποίησή της για την επόμενη χρονιά, λίγες μόλις μέρες μετά τη συνειδητοποίηση των αδυναμιών κατά την εφαρμογή της φέτος. Αναρωτιέται κανείς εάν λήφθηκαν υπόψη ακόμη και τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων των ελληνικών Πανεπιστημίων, που πραγματοποιούνται εδώ και σχεδόν 10 χρόνια με συμμετοχή πανεπιστημιακών κυρίως από το εξωτερικό, και δη από μία κυβέρνηση που εξελέγη με σημαία την αριστεία και την αξιολόγηση.¹¹

Αυτό που προβλήθηκε για την αιτιολόγηση της μείωσης των εισακτέων είναι -υποτίθεται- η επιδίωξη της «αριστείας», ότι δηλαδή δεν μπορούν να εισάγονται στο πανεπιστήμιο άτομα με βαθμό κάτω από το 10. Όμως, τα κολέγια¹² στα οποία θα στραφεί να σπουδάσει τελικά ένα σημαντικό μέρος αυτών που αποκλείστηκαν δεν πληρούν καμία προϋπόθεση ακαδημαϊκής εκπαίδευσης και «αριστείας¹³». Σε αυτά δεν έχει σημασία ότι αυτοί που θα εγγραφούν για να σπουδάσουν στις εισαγωγικές έγραψαν κάτω από τη βάση, αυτό που έχει σημασία είναι να καταβάλλουν τα δίδακτρα. Δεν υπάρχει καμία αξιολόγησή τους, κανένας έλεγχος για τα κριτήρια επιλογής του διδακτικού προσωπικού τους και τις συνθήκες απασχόλησής τους, κανένας έλεγχος της υποδομής τους (βιβλιοθήκες, εργαστήρια, αίθουσες διδασκαλίας), κτλ.

¹⁰ Τη διαδικασία αυτή ακολουθήσαμε σε όλα τα ν/σ που εισαγάγαμε στη ΓΤ Ιδιωτικών επενδύσεων του ΥΠΟΙΑΝ την περίοδο 2015-2019 (βλ. Γεωργόπουλος & Λαμπριανίδης 2021), και πιο συγκεκριμένα στην Εισηγητική Έκθεση Ν. 4399/16, η οποία αποτελεί παράδειγμα evidence-based policy making που προέκυψε με διαβούλευση και επιστημονική τεκμηρίωση.

¹¹ Σε κάποιες περιπτώσεις αυτά ακριβώς τα αποτελέσματα οδήγησαν ορισμένα τμήματα της περιφέρειας (και όχι μόνο) να βάλουν ψηλά τον πήχη για να μη χάσουν την «αριστεία» και αυτό κατέληξε στο να πάρουν λιγότερους εισακτέους!

¹² Σχετικά με την λειτουργία των κολεγίων υπάρχει πάντοτε το θεμελιακό ζήτημα που θέτει το αρ. 16 του συντάγματος που αναγνωρίζει ότι η παροχή της ανώτατης εκπαίδευσης είναι αποκλειστική υποχρέωση του κράτους.

¹³ Στις λίστες κατάταξης διεθνώς τα ΑΕΙ είναι μέσα στα πρώτα 300-400, ενώ το καλύτερο ιδιωτικό κολέγιο είναι στη θέση 2.000+

Η στροφή λοιπόν στη φοίτηση στα κολέγια δεν θα συμβάλει στη βελτίωση του επιπέδου των πτυχιούχων, αλλά μόνο στη συνέχιση του παρασιτισμού και της λογικής της «απόκτησης ενός χαρτιού» και βέβαια στην αύξηση της συγκέντρωσης στην Αθήνα όπου βρίσκονται και τα περισσότερα από αυτά και αυτό αποτελεί έναν βασικό λόγο που τα κάνει ελκυστικά.

2. Η ΕΛΛΑΔΑ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑ «ΥΠΕΡΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ» ΑΛΛΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

Καμία κυβέρνηση μέχρι σήμερα δεν επιχείρησε να αποκλείσει τόσους χιλιάδες υποψηφίους από την ανώτατη εκπαίδευση. Μέχρι σήμερα, η ερμηνεία που έχει δοθεί για την κίνηση αυτή είναι πως ουσιαστικά θα οδηγήσει ένα μεγάλο μέρος των υποψηφίων στα ιδιωτικά κολέγια, επιβαρύνοντας ακόμη περισσότερο τη δαπάνη των νοικοκυριών για εκπαίδευση και φυσικά χωρίς καμία μέριμνα τα κολέγια να παρέχουν έστω στοιχειωδώς μια εκπαίδευση ισότιμη με τα πανεπιστήμια. Επισήμανση απολύτως «λογική», στο πλαίσιο της νεοφιλελεύθερης λογικής εκχωρεί τις αποφάσεις για την συνέχιση των σπουδών των νέων στα κολέγια και στο ότι αυτά προσφέρουν («η αγορά είναι η λύση, η κυβέρνηση το πρόβλημα» έλεγε ο Ρ. Ρήγκαν 40 χρόνια πριν), αλλά και της γενικότερης πολιτικής της σημερινής κυβέρνησης, που επιχειρεί να εκχωρήσει ό,τι μπορεί στον ιδιωτικό τομέα και διατηρεί προνομιακές σχέσεις με οργανωμένα συμφέροντα, όπως τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια και τα Κολέγια.

Όμως, πίσω από αυτή την πολιτική, υπάρχει κάτι ακόμη πιο ανησυχητικό. Η κυβέρνηση προσανατολίζεται στη λογική της «φτηνής» ανάπτυξης (χαμηλές αμοιβές ανθρώπινου δυναμικού, χαμηλοί φορολογικοί συντελεστές για επιχειρήσεις, περιορισμένη προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς). Δεν φαίνεται να κατανοεί την ανάγκη αλλαγής του αναπτυξιακού υποδείγματος της χώρας προς την κατεύθυνση της «οικονομίας της γνώσης», με μείωση των κοινωνικών και περιφερειακών ανισοτήτων, και προς έναν σαφή παραγωγικό μετασχηματισμό (ανάπτυξη της βιομηχανικής παραγωγής κτλ.), που βεβαίως, στον 21ο αιώνα, προϋποθέτει την ύπαρξη υψηλά εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού.¹⁵

¹⁴ Δυστυχώς δεν υπάρχουν μελέτες που να αξιολογούν τα κολέγια ούτε γνωρίζουμε ακόμη τι ποσοστό αυτών που απέτυχαν θα οδηγηθούν στα κολέγια.

¹⁵ Ο υπουργός Οικονομικών κ. Σταϊκούρας δήλωσε στη Βουλή στις 10.2.21 ότι «χρειάζεται άμβλυνση της δυσαρμονίας των εκρών του ελληνικού πανεπιστημίου με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, του φαινομένου της υπερ-εκπαίδευσης».

Όμως, ένα μεγάλο μέρος αυτών που θα «αποτύχουν» να εισαχθούν στα πανεπιστήμια θα οδηγηθούν στα ιδιωτικά κολέγια, όπου θα πάρουν πολύ κατώτερης ποιότητας εκπαίδευση (και μάλιστα με αδρό αντίτιμο) και στη συνέχεια θα μπουκ στην αγορά εργασίας ως «κανονικοί» πτυχιούχοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Επομένως, δεν θα έχουμε αντίστοιχη μείωση της «υπερεκπαίδευσης», που σύμφωνα με την κυβέρνηση συνιστά πρόβλημα, απλώς θα υπάρξει ποιοτική υποβάθμιση της εκπαίδευσης μέρους των μελλοντικών πτυχιούχων, καθώς μέρος της ζήτησης θα καλυφθεί από τους πτυχιούχους των κολεγίων που μάλιστα σε κάποιες περιπτώσεις διαθέτουν αναπτυγμένα δίκτυα επικοινωνίας με ιδιωτικές επιχειρήσεις.¹⁶

Στη χώρα μας υπάρχει αναμφίβολα μια αναντιστοιχία προσφοράς και ζήτησης στην αγορά εργασίας των επιστημόνων (παρατηρούνται υψηλά ποσοστά ανεργίας, υποαπασχόλησης και ετεροαπασχόλησης μεταξύ των επιστημόνων εδώ και πολλά χρόνια, και βέβαια ένα μέρος τους έφυγε στο εξωτερικό -βλ. brain drain) καθώς και «εσφαλμένη» επιμέρους κατανομή μεταξύ των επιστημονικών κλάδων.

Η αναντιστοιχία προσφοράς και ζήτησης εκπαίδευσης αναφέρεται στον συνολικό αριθμό σπουδάζοντων/ουσών,¹⁷ σε γενικευμένη υπερπροσφορά, και εφόσον όντως συμβαίνει, σε μεσο- και μακρο-χρόνια ιδίως βάση, θα δικαιολογούσε τις μειώσεις που ευαγγελίζεται η κυβέρνηση.

Βεβαίως, αυτή είναι η πραγματικότητα, και το ζήτημα είναι πώς την κατανοούμε και επομένως πώς την αντιμετωπίζουμε. Το εάν υπάρχει «υπερεκπαίδευση» ή όχι δεν πρέπει να κριθεί με την κατάσταση που υπάρχει σήμερα στην αγορά εργασίας αλλά με κριτήριο τι ανθρώπινο δυναμικό χρειαζόμαστε για το μοντέλο ανάπτυξης και κοινωνίας που θέλουμε. Τι οικονομία και κοινωνία θέλουμε. Για να μιλήσουμε

¹⁶ Και βεβαίως, αν ο νόμος του Γκρέσαμ (δηλ. όταν στην αγορά κυκλοφορούν δύο νομίσματα, ένα «καλό» και ένα «κακό», υπάρχει πάντα η τάση το «κακό» να υπερτερεί και τελικώς να επικρατεί του «καλού») έχει και εδώ εφαρμογή. Εκτιμούμε, πως η κακή εκπαίδευση δεν θα περιοριστεί στα κολέγια. Σε αντίθεση με την εδώ υποστηριζόμενη άποψη για την αναβαθμισμένη, πειραματική συχνά και καινοτομική προοπτική των περιφερειακών πανεπιστημίων, που θα αναβάθμιζε συνολικά την εκπαίδευση και ανάπτυξη στη χώρα μέσω της ευγενούς άμιλλας, η προοπτική των κολεγίων παραπέμπει ευθέως στον νόμο του Γκρέσαμ.

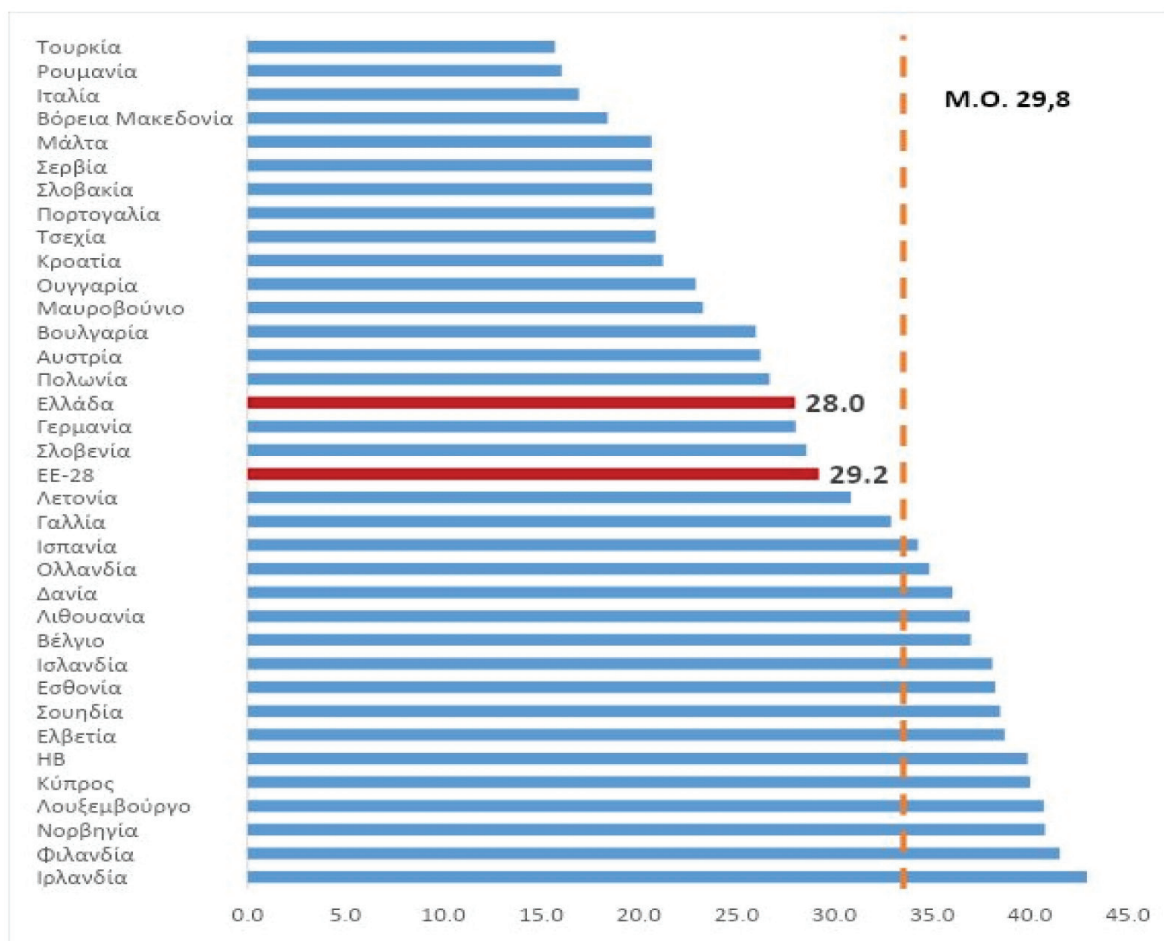
¹⁷ Παράλληλα υπάρχουν επιμέρους αναντιστοιχίες μεταξύ προσφοράς και ζήτησης σε συγκεκριμένα επιστημονικά πεδία: σε κάποια υπάρχει υπερπροσφορά εργασίας και σε άλλα το αντίθετο. Το πρόβλημα αυτό αντιμετωπίζεται με επιμέρους αυξομειώσεις των σχετικών πεδίων.

τεκμηριωμένα για την ύπαρξη «υπερεκπαίδευσης» ή όχι στην Ελλάδα, ένας καλός τρόπος είναι να συγκρίνουμε τα δεδομένα της χώρας μας με των χωρών της ΕΕ και του ΟΟΣΑ.¹⁸

Τα στοιχεία λοιπόν δεν δείχνουν καμία «υπερεκπαίδευση» στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, το ποσοστό των πτυχιούχων στον συνολικό πληθυσμό στην Ελλάδα είναι κάτω από τον μ.ό. της ΕΕ για τα άτομα ηλικίας 25-64 ετών (στην περίοδο 2009-2019 στην Ελλάδα ήταν 28%, όταν ο μ.ό. της ΕΕ-28 ήταν 29,2%¹⁹) και σήμερα είναι αντίστοιχα 31,9% και 33,3%. Σε καμία περίπτωση αυτό δεν θα χαρακτηρίζονταν ως «υπερεκπαίδευση» (βλ. Διάγραμμα 1 και 2).

Διάγραμμα 1: Ποσοστό πληθυσμού ηλικίας 25-64 ετών με τριτοβάθμια εκπαίδευση, 2009-2019

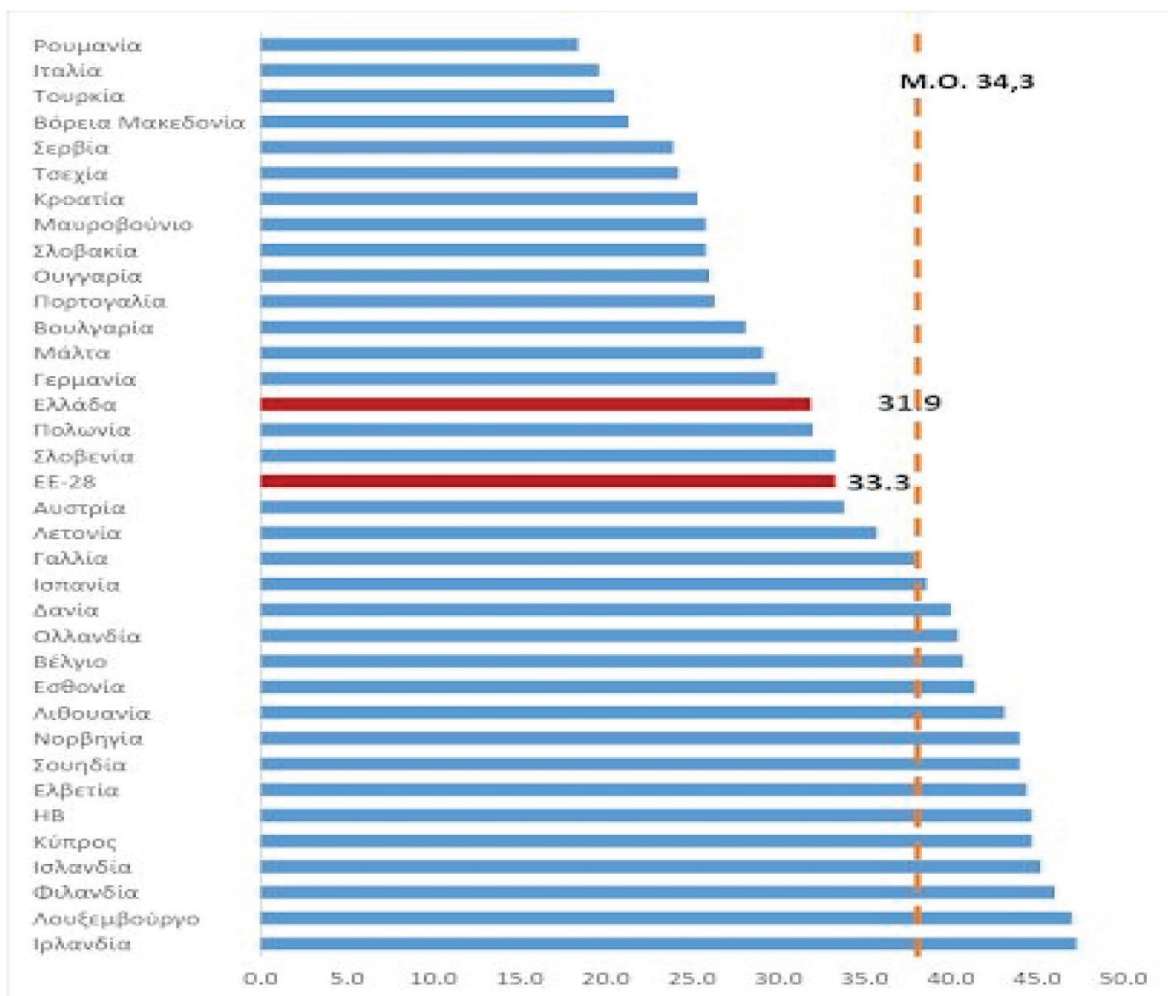

¹⁸ Είναι καλό να έχουμε στο μυαλό μας ότι αν επιθυμούμε μια μεσο-μακροπρόθεσμη αύξηση ποσοτικά και ποιοτικά του ανθρώπινου κεφαλαίου της χώρας, πρέπει να την επιχειρήσουμε άμεσα, καθώς αυτές οι μεταβολές απαιτούν χρόνο. Κατά την έννοια αυτή, η βραχυπρόθεσμη προσαρμογή της προσφοράς στην τρέχουσα μειωμένη ζήτηση εκπαίδευσης απειλεί να εμποδίσει την αναγκαία αναβάθμιση και προσαρμογή της χώρας στις ανάγκες του αύριο για ένα διάστημα πέραν της τρέχουσας κυβερνητικής θητείας, υπονομεύοντας το αύριο κατά τρόπο απαράδεκτο.

¹⁹ Για να μπορεί κανείς να κατανοήσει τις προοπτικές ανάπτυξης μιας χώρας με βάση το εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό της χρειάζεται στοιχεία για το σύνολο του δυναμικού εργασιακής ηλικίας και για μια σχετικά μεγάλη χρονική περίοδο.

Διάγραμμα 2: Ποσοστό πληθυσμού ηλικίας 25-64 ετών με τριτοβάθμια εκπαίδευση 2019

Τα τελευταία χρόνια μάλιστα, όλες οι χώρες αυξάνουν τον αριθμό πτυχιούχων -όμως η σημερινή κυβέρνηση μάς οδηγεί στην αντίστροφη κατεύθυνση από τον υπόλοιπο αναπτυγμένο κόσμο. Οι χώρες αυτές προσπαθούν να βελτιώσουν το εκπαιδευτικό επίπεδο των κατοίκων τους και όχι να το υποβαθμίσουν. Στις χώρες του ΟΟΣΑ, το μέσο ποσοστό ατόμων ηλικίας 25-64 ετών με πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αυξήθηκε δραστικά τα τελευταία 20 χρόνια: ήταν 21% το 1998, ανέβηκε στο 28% το 2008 και έφτασε το 38% το 2018. Στην ΕΕ το ποσοστό ατόμων ηλικίας 30-34 ετών με τριτοβάθμια εκπαίδευση από 22,5% το 2002 ανήλθε σε 40,3% το 2019. Η ΕΕ-28 είχε ως στόχο το 2020 το 40% των ατόμων ηλικίας 30-34 ετών να είναι πτυχιούχοι και αύξησε αυτόν τον στόχο στο 45% για το 2030. Το 2019, στην Ελλάδα το 43,1% των ατόμων ηλικίας 30-34 ετών ήταν πτυχιούχοι, τη στιγμή που στην Ιρλανδία ήταν το 55,4%, στην Σουηδία το 52,5%, στην Ολλανδία το 51,4%, στην Βρετανία το 50% και στη Δανία το 49%.

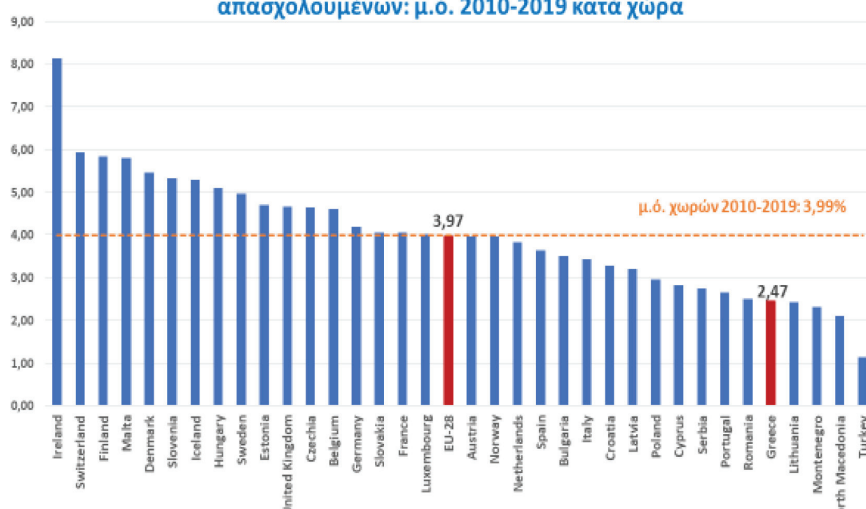
Επιπλέον, οι ανεπτυγμένες χώρες προσπαθούν να προσελκύσουν εκπαιδευμένο προσωπικό από άλλες χώρες (brain gain), μπαίνοντας μάλιστα σε έναν έντονο ανταγωνισμό με άλλες αναπτυγμένες χώρες για την προσέλκυση ταλέντων (war for talents).²⁰

Η κυβέρνηση πηγαίνει τη χώρα αντίθετα στο ρεύμα, και μάλιστα προς την λάθος κατεύθυνση. Η σημερινή κυβέρνηση επιλέγει μια «άλλη» πορεία (μειώνει τον αριθμό των μελλοντικών πτυχιούχων, ενώ ταυτόχρονα η χώρα υποφέρει από τη διαρροή εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού (brain drain). Φαίνεται να ακολουθεί μια πολιτική με πρόσκαιρη και πελατειακή στόχευση, έναντι της απαιτούμενης μακροπρόθεσμης και αναπτυξιακής. Ας ελπίσουμε ότι η πορεία αυτή θα αναστραφεί, και μάλιστα σύντομα.

Θα πρέπει λοιπόν να κατανοήσουμε ότι η αναντιστοιχία στην προσφορά και ζήτηση εργασίας των πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης οφείλεται στην περιορισμένη ζήτηση για επιστήμονες από την ελληνική οικονομία και ότι η λύση πρέπει να αναζητηθεί στην αύξηση της ζήτησης και όχι στη μείωση της προσφοράς.²¹

Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα την περίοδο 2009-2019 μόλις 2,5% των απασχολούμενων εργαζόντων σε κλάδους υψηλής τεχνολογίας, ενώ ο μ.ό. της ΕΕ-28 ήταν 4%, και το 2019 τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν 3% και 4,2%. (βλ. Διάγραμμα 3).

Διάγραμμα 3: % απασχολούμενων σε κλάδους υψηλής ειδίκευσης στο σύνολο των απασχολούμενων: μ.ό. 2010-2019 κατά χώρα

Πηγή:
Eurostat

²⁰ Λαμπριανίδης Λ. (2011). *Επενδύοντας στη φυγή: Η διαρροή επιστημόνων από την Ελλάδα την εποχή της παγκοσμιοποίησης*. Κριτική: Αθήνα. Επίσης, Λαμπριανίδης Λ. & Συκάς Θ. (2021). Brain drain στην Ελλάδα. ΕΑΠ, και Labrianidis L. (2014). «Investing in leaving: The Greek case of international migration of professionals», *Mobilities* 9(2), 314-335

²¹ Είναι περιττό ίσως να τονιστεί εδώ πως ποιοτική αναβάθμιση της εκπαίδευσης και η άνοδος του ανθρώπινου κεφαλαίου σε καμία περίπτωση δεν είναι ταυτόσημες με την αύξηση του αριθμού εισακτέων. Χρειάζονται πολλά περισσότερα.

Οι εξαγωγές αγαθών υψηλής τεχνολογίας ήταν επίσης πολύ περιορισμένες: ο μ.ό. 2007-2015 ήταν 4,2% στην Ελλάδα, ενώ της ΕΕ-28 ήταν 17%, της Ιρλανδίας 22%, της Γαλλίας 19% και της Ολλανδίας 18%.

Τα χαμηλά ποσοστά απασχόλησης των πτυχιούχων τριτοβάθμιας οφείλονται, λοιπόν, κυρίως²² στο ότι η οικονομία της χώρας μας είναι προσανατολισμένη στην παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών χαμηλής προστιθέμενης αξίας, καθώς οποιαδήποτε μετακίνηση προς την παραγωγή προϊόντων υψηλότερης τεχνολογίας θα απαιτούσε αυξημένους αριθμούς πτυχιούχων, και άνευ αυτής το μέλλον της χώρας προδιαγράφεται ζοφερό.

Επομένως, οι πολιτικές που πρέπει να ασκηθούν δεν είναι προς την κατεύθυνση της μείωσης των εισακτέων, όπως κάνει η σημερινή κυβέρνηση, και της υποβάθμισης του συνόλου των καταρτισμένων ατόμων με τη διοχέτευσή τους στα κολέγια και ιδιωτικά ΙΕΚ, αλλά προς την αλλαγή αναπτυξιακού υποδείγματος. Πιο συγκεκριμένα, προς τη σταδιακή μετατόπιση της ελληνικής οικονομίας στην παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών υψηλότερης προστιθέμενης αξίας, γεγονός που θα δημιουργήσει σημαντικό αριθμό θέσεων εργασίας για επιστήμονες. Αλλά βεβαίως, η μείωση της προσφοράς εκπαιδευμένου προσωπικού θα εμποδίσει την αλλαγή αναπτυξιακού παραδείγματος, όχι μόνο σήμερα, αλλά και σε βάθος χρόνου, καθώς όπως προείπαμε, οι εκπαιδευτικές μεταβολές χρειάζονται χρόνο για να ωριμάσουν.

Αποκαλύπτεται επομένως, δια των έργων και όχι δια των λόγων, ότι η «στρατηγική» της σημερινής κυβέρνησης για το μέλλον είναι η συνέχιση της υπάρχουσας κατάστασης, δηλαδή μια οικονομία που στηρίζεται στην οικοδομή, στον τουρισμό, στο real estate κτλ., στην οποία βεβαίως δεν απαιτείται κάποια σημαντική εκπαιδευτική αναβάθμιση.

Συγκεκριμένα, είναι πλέον αδιαμφισβήτητος κοινός επιστημονικός τόπος ότι η επαύξηση της γνώσης σε μια οικονομία έχει σημαντική επίπτωση στην παραγωγή και στην ανάπτυξη και πως η παραγωγικότητα και η ανταγωνιστικότητα είναι σε μεγάλο βαθμό συναρτημένες με τη δημιουργία και την εφαρμογή της γνώσης.

²²Ασφαλώς και υπάρχουν προβλήματα και λόγω της μεγάλης συγκέντρωσης πτυχιούχων σε κάποιους επιστημονικούς κλάδους.

Παγκοσμίως, το χάσμα μεταξύ των ανεπτυγμένων και των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών διευρύνεται συνεχώς εξαιτίας αυτής της σχέσης. Σε αυτό συνετέλεσαν οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις, που μετέβαλαν δραστικά πολλές οικονομικές διαδικασίες και εφαρμογές και άνοιξαν νέους επιστημονικούς και τεχνολογικούς ορίζοντες.

Το ανθρώπινο κεφάλαιο αποτελεί όχι απλώς έναν από τους βασικούς παραγωγικούς συντελεστές, μαζί με το φυσικό κεφάλαιο και την τεχνολογία, αλλά τον κύριο συντελεστή οικονομικής ανάπτυξης.

Αυτή η αναγνώριση του ρόλου της γνώσης και της μάθησης στις σύγχρονες οικονομίες έδωσε ακόμη μεγαλύτερη έμφαση στην εκπαίδευση και στην αναβάθμιση των ανθρώπινων πόρων και έχει οδηγήσει όλες τις ανεπτυγμένες χώρες σε μια προσπάθεια να αυξήσουν τον αριθμό του εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού που διαθέτουν -εκτός από μία που, σαν «γαλατικό χωριό», αποφάσισε ότι αντιστέκεται...

3. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΙΑΘΕΤΕΙ ΥΨΗΛΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΟΥΜΕ

Το ελληνικό πανεπιστήμιο δεν έχει τίποτα να ζηλέψει από τα καλά πανεπιστήμια του εξωτερικού. Όμως παρουσιάζει και πολλά προβλήματα, στα οποία και θα ήθελα να αναφερθώ. Οι ευθύνες μοιράζονται ανάμεσα στην Πολιτεία και την πανεπιστημιακή κοινότητα, και πρέπει να κάνουμε τον σχετικό διαχωρισμό. Ιδιωτικά εκπαιδευτήρια και τα Κολέγια.

3.1 Ευθύνες της Πολιτείας

- Ο περιορισμένος αριθμός μελών ΔΕΠ φαίνεται ίσως το σημαντικότερο πρόβλημα, μαζί με τους εξαιρετικά περιορισμένους προϋπολογισμούς, που μάλιστα εγκρίνονται πολύ καθυστερημένα και απαιτούν βαριές γραφειοκρατικές διαδικασίες, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να υπάρξει βέλτιστη αξιοποίησή τους.

- Η απόλυτη εξάρτηση του πανεπιστημίου από το αρμόδιο υπουργείο, με αποτέλεσμα τεράστιες καθυστερήσεις στη διαδικασία προσλήψεων, ενώ επίσης το Υπουργείο αποφασίζει για τον αριθμό των εισακτέων σε κάθε Τμήμα χωρίς ποτέ να έχει εξηγηθεί πώς προκύπτει αυτός ο αριθμός, εάν υπάρχει κάποιος αλγόριθμος που δεν έχει κοινοποιηθεί κ.ο.κ. Τα πανεπιστήμια χρειάζονται ένα γενικό πλαίσιο κανόνων μέσα στο οποίο να κινηθούν ελεύθερα, να οργανωθούν με τις δικές τους ακαδημαϊκές προτεραιότητες, με μεγαλύτερη ακαδημαϊκή αυτονομία, αλλά και με λογοδοσία σε ό,τι αφορά τη χρήση των δημόσιων πόρων, ώστε να αναπτύξουν τη φυσιογνωμία τους και να αφήσουν το αποτύπωμά τους στην τοπική κοινωνία, στην χώρα αλλά και στην παγκόσμια κοινότητα.

- Οι φοιτητές δεν αντιμετωπίζονται ως επένδυση για το μέλλον αλλά ως βάρος. Γενικότερα, η κοινωνία συνολικά δεν φαίνεται να συνειδητοποιεί την τεράστια σημασία του πανεπιστημίου ώστε να προσπαθεί να το βελτιώσει αντί να επιτρέπει να το λιθοβολούν. Άραγε δεν είναι «λιθοβολισμός» η αντίληψη ότι η φοίτηση στο πανεπιστήμιο σημαίνει απλώς «το παιδί μου να έχει ένα χαρτί»;

-Ο Ειδικός Λογαριασμός Κονδυλίων Έρευνας (ΕΛΚΕ), που έχει συσταθεί στα Πανεπιστήμια κυρίως για την διαχείριση των χρημάτων που διατίθενται για ερευνητικές δραστηριότητες, δεν λειτουργεί με φιλικό τρόπο για τους ερευνητές. Η ένταξη των ΕΛΚΕ στο δημόσιο λογιστικό δημιουργεί υπερβολική γραφειοκρατία και καθυστερήσεις για την παραμικρή χρηστική δαπάνη (π.χ. ακόμη και για την αγορά κάποιου αντικειμένου λίγων ευρώ χρειάζεται αίτημα στην επιτροπή ερευνών, αναμονή έγκρισης, αναζήτηση 3 προσφορών από προμηθευτές και τέλος παραγγελία και αγορά, κάτι που στο εξωτερικό γίνεται απλώς με μια υπογραφή). Οι ΕΛΚΕ πρέπει να συμβάλλουν ενεργά στην υποστήριξη των καθηγητών, ώστε να γίνουν πιο ανταγωνιστικοί στην προσέλκυση εξωτερικής χρηματοδότησης αυτό είναι κάτι στο οποίο επενδύουν εκ συστήματος όλα τα καλά πανεπιστήμια διεθνώς που επιπλέον κάνουν lobby στους φορείς χρηματοδότησης (π.χ. ΕΕ) για να κατευθύνουν τα κονδύλια σε τομείς όπου τα ίδια είναι ισχυρά.

- Τα ζητήματα οργάνωσης σπουδών (ανυπαρξία κινητικότητας φοιτητών/αδυναμία αλλαγής Τμήματος, κτλ.)

- Το ζήτημα της περιορισμένης σχέσης/κινητικότητας ερευνητικών κέντρων και πανεπιστημίων. Η ανυπαρξία επαγγελματιών ερευνητών στα πανεπιστήμια.

- Οι ανεπαρκείς υποδομές σε ορισμένα πανεπιστήμια
- Το ζήτημα ότι η φοιτητική μέριμνα είναι υποτυπώδης, με συνέπεια να έχουμε το χαμηλότερο ευρωπαϊκά ποσοστό κάλυψης της στέγασης φοιτητών σε εστίες.
- Τα ειδικότερα θεσμικά ζητήματα του προσωπικού και των σχέσεων εργασίας. Τα ζητήματα αυτά επηρεάζουν άμεσα τη δυνατότητα αξιοποίησης πόρων (π.χ. η ανυπαρξία τεχνικών υπηρεσιών φέρνει την απορρόφηση του εθνικού ΠΔΕ σε επίπεδα κάτω του 50%).
- Οι πολύ χαμηλές αμοιβές του διδακτικού προσωπικού και η έλλειψη πρόνοιας για υποτροφίες-αμοιβές σε υποψήφιους διδάκτορες και μεταδιδάκτορες.

Η πολύ προβληματική μεγάλη διασπορά των περιφερειακών πανεπιστημίων (π.χ. Παν/μιο Αιγαίου σε 6 νησιά : Λέσβος, Λήμνος, Ρόδος, Σάμος, Σύρος, Χίος) ολέθρια για την παραγωγή γνώσης και γενικότερα για τη δυνατότητα δημιουργίας ακαδημαϊκής κοινότητας.

3.2 Ευθύνες της πανεπιστημιακής κοινότητας

- Ένα τμήμα των πανεπιστημιακών (κυρίως γιατρών, μηχανικών και νομικών) δαπανά πολύ μεγάλο μέρος του χρόνου του στον ιδιωτικό τομέα, διατηρώντας ωστόσο την πλήρη απασχόληση στο πανεπιστήμιο.
- Πολλά μέλη ΔΕΠ ασχολούνται πλέον σχεδόν αποκλειστικά με την προσωπική τους ανέλιξη στην επόμενη βαθμίδα και τη βελτίωση των οικονομικών τους, που αναμφίβολα τα τελευταία κυρίως χρόνια έχουν καταβαραθρωθεί, δημιουργώντας τεράστιες παρενέργειες, τους π.χ. αλματώδη αύξηση των άνευ ουσίας και ευρύτερου προγραμματισμού προσφερόμενων μεταπτυχιακών προγραμμάτων, που και αυτά απειλούν να έχουν τα αποτελέσματα του νόμου του Γκρέσαμ... Πολλοί από τους παλαιότερους πανεπιστημιακούς δασκάλους παρακολουθούν πια αυτή την επί δεκαετίες απαξίωση τους ιδέας του πανεπιστημίου χωρίς να έχουν κουράγιο να αντισταθούν, ενώ πολλοί νεότεροι τείνουν να τον θεωρούν δεδομένο. Το τελικό αποτέλεσμα είναι πως τελικά πολλοί παρακολουθούν να πριονίζεται το κλαδί στο οποίο κάθονται, θεωρώντας ότι δεν έχουν να κάνουν κάτι, σαν να μην τους αφορά.²⁵

²⁵ σβλ. και Γαβρόγλου Κ. Οι σιωπές που προβληματίζουν <https://www.avgi.gr/koinonia/395101-oi-siopes-poy-problimatizoun>

- Η διδασκαλία από το (μοναδικό) εγχειρίδιο του καθηγητή εξακολουθεί να είναι κυρίαρχη, παρότι έχει καθιερωθεί ο θεσμός του πολλαπλού βιβλίου. Αυτό έχει διάφορα προβλήματα, τους ότι συχνά προσφέρεται ως η απόλυτη αλήθεια και τους ότι δημιουργεί μια μεγάλη δαπάνη (70 εκ. ευρώ ετησίως) για το Υπουργείο. Είναι ίσως η φυσική συνέχεια του τους και μόνο βιβλίου τους χαμηλότερες εκπαιδευτικές βαθμίδες. Όταν η γνώση προσφέρεται ως έτοιμη και απόλυτη αλήθεια, δεν υπάρχει χώρος για ερώτηση και διερώτηση. Και αν δεν υπάρχει χώρος και ερώτηση και διερώτηση μια κοινωνία δεν είναι σε θέση να αντιληφθεί και να διαμορφώσει ποια θέση θέλει να έχει στην παρούσα και μέλλουσα ιστορική πραγματικότητα. Προχωρά στο μέλλον με τα μάτια καθηλωμένα στο παρελθόν.

- Οι φοιτητές συχνά δεν αισθάνονται ότι το πανεπιστήμιο μεριμνά γι' τους, και έτσι δεν δημιουργείται η αίσθηση κοινότητας. Οι νεοεισερχόμενοι φοιτητές στα καλά πανεπιστήμια στο εξωτερικό αισθάνονται ότι το πανεπιστήμιο τους αγκαλιάζει: προσφέρει φοιτητική εστία και εστιατόριο, τους υποδέχεται και τους ξεναγεί. Σε εμάς, ένα ελάχιστο ποσοστό των φοιτητών έχει τη δυνατότητα αυτή, η δε «υποδοχή» γίνεται από νέους και νέες, κυρίως μιας συγκεκριμένης πολιτικής παράταξης (τους τους που διακινεί θέματα εξετάσεων, πιέζει κυρίως τους «δικούς τους» καθηγητές να εξετάσουν ευνοϊκότερα τα γραπτά φοιτητών, να τους δώσουν συστατική επιστολή, να τους πάρουν στα μεταπτυχιακά κτλ.), με στόχο να τους εντάξουν στο πελατειακό δίκτυό τους.

- Ο φοιτητικός συνδικαλισμός, αλλά και σε μεγάλο βαθμό ο συνδικαλισμός των μελών ΔΕΠ, παραμένει αγκυλωμένος τους αρνητικές ιδίως όψεις τους μεταπολιτευτικής περιόδου: εξάρτηση από κόμματα, άκρατος αλλά ιδίως άσχετος πολιτικός λόγος, απουσία αυτονομίας και δημιουργικής σκέψης, έκφραση στενού συντεχνιακού πνεύματος (π.χ. εξασφάλιση των κερτημένων, διευκόλυνση απόκτησης του «χαρτιού» κτλ.).

- Δεν γίνεται αρκετή προσπάθεια να «συνδεθεί» καλύτερα το πανεπιστήμιο με την κοινωνία και την οικονομία²⁶, ώστε να συμβάλει στο να κατανοηθούν καλύτερα τα προβλήματα και να δοθούν καλύτερες λύσεις, με την έννοια των επιστημονικά τεκμηριωμένων απαντήσεων. Διεθνώς εδώ και πολλά χρόνια υπάρχει η τάση εταιρειών έντασης γνώσης (knowledge-intensive) να εγκαθίστανται σε τεχνολογικά πάρκα δίπλα ή μέσα στα campus των πανεπιστημίων (silicon valley) και στην Ελλάδα (ΙΤΕ στο Ηράκλειο, ΕΚΕΤΑ στη Θεσσαλονίκη). Θα μπορούσαν να αυξηθούν αυτά αξιοποιώντας τα συγκριτικά πλεονεκτήματα κάθε πανεπιστημίου

²⁶ Η μεταφορά της ΓΤ Έρευνας και Τεχνολογίας από το υπουργείο Παιδείας στο υπουργείο Ανάπτυξης, που συντελέστηκε από τη σημερινή κυβέρνηση, από μόνη της έχει μόνο συμβολικό χαρακτήρα.

(βλ. τα Catapult στη Μ. Βρετανία), ώστε συνολικά να διαμορφωθεί ένα δίκτυο τέτοιων τεχνολογικών πάρκων τα οποία να προσφέρουν ουσιαστικές ευκαιρίες συνεργασίας με τους επιχειρήσεις. Θα παρέχουν τους επιχειρήσεις πρόσβαση στην τεχνογνωσία και τους εγκαταστάσεις τους, επιτρέποντάς τους να δοκιμάσουν και να βελτιώσουν τους ιδέες τους. Προωθώντας τους συνέργειες μεταξύ βιομηχανίας, πανεπιστημίου και ερευνητικών κέντρων, θα βοηθήσουν την τοπική και εθνική ανάπτυξη. Και δεν πρέπει να σταθούμε μόνο στην εξαιρετικά σημαντική σε κάθε περίπτωση σχέση πανεπιστημίου και οικονομίας: το πανεπιστήμιο μπορεί να συμβάλει και στην κοινωνική βελτίωση, μέσα από την αναβάθμιση τους σχέσης του με το κράτος, τους τοπικές κοινότητες κτλ.

- «Τα πανεπιστήμια και οι πανεπιστημιακοί δεν αξιολογούνται». Αυτή η συνηθισμένη επωδός, είναι αναληθής. Τα τελευταία δέκα χρόνια, Επιτροπές τους οποίες συμμετείχαν Έλληνες αλλά και ξένοι που εργάζονται σε πανεπιστήμια του εξωτερικού αξιολόγησαν εις βάθος τα ελληνικά πανεπιστήμια. Οι αξιολογήσεις αυτές οργανώνονται από μία ανεξάρτητη αρχή.²⁷ Εν τούτοις, τους, οι αξιολογήσεις των πανεπιστημίων, των Τμημάτων, αλλά και των επιδόσεων των διδασκόντων στο μάθημα από τους φοιτητές, δεν οδηγούν σε κάποιες συγκεκριμένες αποφάσεις για την διόρθωση των προβλημάτων που εντοπίστηκαν.

- Φαινόμενα νεποτισμού και ευνοιοκρατίας τα οποία έχουν παρουσιαστεί σε ορισμένες περιπτώσεις κατά την επιλογή ακαδημαϊκού προσωπικού. Φαινόμενα τα οποία υπονομεύουν τη λειτουργία του πανεπιστημίου και τα οποία η ίδια η ακαδημαϊκή κοινότητα πρέπει να διασφαλίσει ότι δεν θα επαναλαμβάνονται.

4. Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΠΑΞΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΕΙΝΑΙ ΣΥΝΟΛΙΚΟΤΕΡΗ

Τα τελευταία είκοσι σχεδόν χρόνια υπάρχουν συχνές απαξιωτικές αναφορές για τα πανεπιστήμια στα ΜΜΕ, αλλά και από πολιτικούς: «Εικόνες ντροπής στα ελληνικά πανεπιστήμια», «Στο έλεος της βίας και της ανομίας τα ελληνικά πανεπιστήμια», «Ούτε ένα ελληνικό πανεπιστήμιο μέσα στη λίστα των καλύτερων πανεπιστημίων του κόσμου» και άλλα τέτοια κλισέ ακούγονται και γράφονται σχεδόν καθημερινά. Ασφαλώς, η εικόνα πανικού είναι ψευδής. Από την άλλη, η

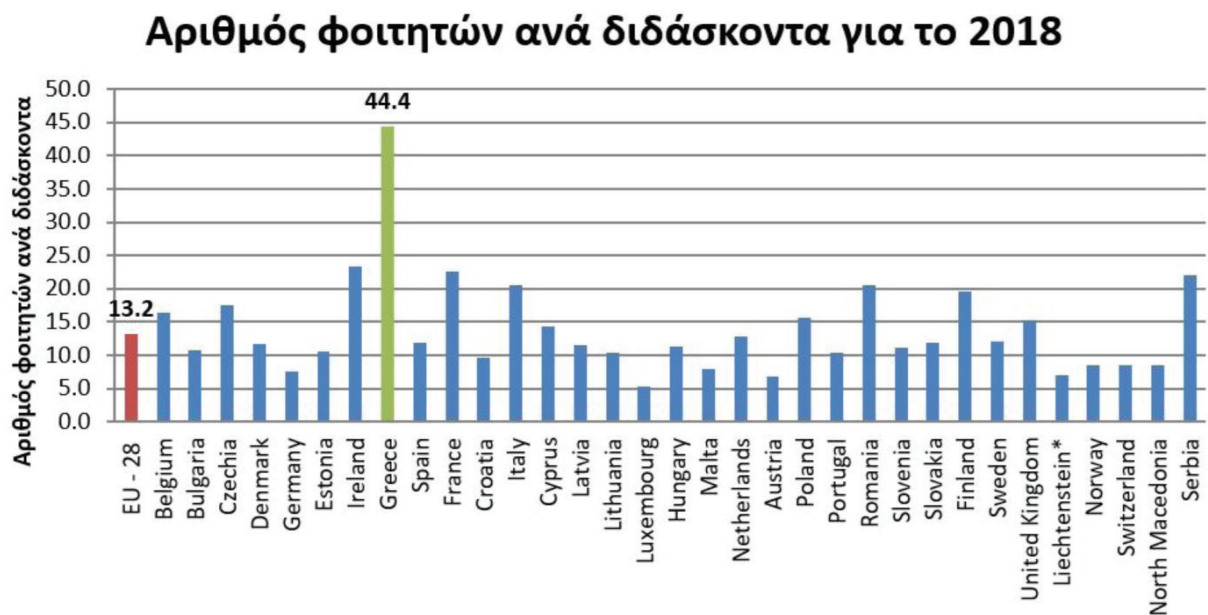
²⁷ ΑΔΙΠ (Αρχή Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση) που μετονομάστηκε σε ΕΘΑΑΕ (Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης).

διαρκής αυτή προπαγάνδα πατά σε υπαρκτά προβλήματα των ελληνικών πανεπιστημίων, που θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε με θάρρος.

Η κυβέρνηση σε αυτή την περίπτωση, όπως και σε πολλές άλλες, «πατά» σε κάποιο υπαρκτό πρόβλημα και δίνει την λάθος λύση. Τα ζητήματα αυτά δεν είναι απαραίτητα τα πιο σημαντικά, αλλά στη συνέχεια εφαρμόζει μια εξαιρετικά προβληματική πολιτική για την επίλυσή τους (π.χ. εντοπίζονται κάποιες πράξεις ανομίας σε κάποια παν/μια²⁸ και δίνει τη λύση της «ακαδημαϊκής αστυνομίας»²⁹).

Διάγραμμα 4:

Πηγή: Eurostat από Κατσαρδή Β., Σταμπούλης Γ. (2021). Ανασκόπηση Ακαδημαϊκού Προσωπικού στην Ευρώπη και στην Ελλάδα Σχέση αριθμού φοιτητών με αριθμό διδασκόντων και Χρηματοδότηση <https://netedu.gr/akadhmaiko-proswpiko-ellada-eurwph/>

²⁸ Οι διαθέσιμες μελέτες δείχνουν ότι η εγκληματικότητα είναι υπαρκτή όπως σε κάθε κοινωνικό χώρο, αλλά σημαντικά μικρότερη στο πανεπιστήμιο από ότι εκτός πανεπιστημίου. Αν εξαιρέσουμε τη διακίνηση ναρκωτικών στο ΑΠΘ και το λιανεμπόριο στο ΟΠΑ, όλα τα άλλα είναι ελάχιστα περιστατικά που ανακυκλώνονται ξανά και ξανά στα ΜΜΕ σε βάθος 30 ετών («τους έχτισαν» κτλ.). Η Βιτάλη Σ., που συνέταξε το πόρισμα της Επιτροπής Γαβρόγλου για την κατάσταση που επικρατούσε στα ΑΕΙ της χώρας, συγκέντρωσε στοιχεία από την Ελληνική Αστυνομία για το διάστημα 2007- 2017 και επίσης ποιοτικά στοιχεία από Πρυτάνεις ΑΕΙ. Σε πρόσφατο κείμενό της (Εγκληματικότητα και αστυνόμευση στα ΑΕΙ: «αλήθειες» και «ψέματα» <http://www.atticavoice.gr/images/20210120-Asylo/Eglimatologoi-8-21.pdf>) υποστηρίζει πως η μελέτη των στοιχείων δείχνει πως η έκταση και το είδος της εγκληματικότητας στα ΑΕΙ έχει σποραδικό και περιστασιακό χαρακτήρα, είναι κατά κανόνα χαμηλής ποινικής απαξίας και δεν χαρακτηρίζει τη ζωή στα πανεπιστήμια. Η εγκληματικότητα δεν είναι ομοιογενής σε όλα τα ΑΕΙ της χώρας και σχετίζεται με το βαθμό αστικότητας και την ποιότητα ζωής των περιοχών όπου είναι εγκατεστημένα τα ΑΕΙ.

²⁹ Η κυβέρνηση επιχειρεί και συχνά επιτυχημένα να κατασκευάσει μια δική της πραγματικότητα χρησιμοποιώντας, εκτός των άλλων, ψευδεπίγραφα συνθήματα. Ονομάζει «Η Δημοκρατία στα πανεπιστήμια» την κατάργηση του ασύλου αλλά και «Ασφαλιστική μεταρρύθμιση για τη νέα γενιά». το νόμο για την επικουρική ασφάλιση που μετατρέπει υποχρεωτικά τις ασφαλιστικές εισφορές των νέων εργαζομένων σε επενδυτικό παίγνιο ή «Δεύτερη ευκαιρία» το ότι κάθε πολίτης θα αντιμετωπίζεται πια σαν να είναι επιχείρηση και δεν θα υπάρχει κανένα καθεστώς προστασίας της κύριας κατοικίας των φυσικών προσώπων.

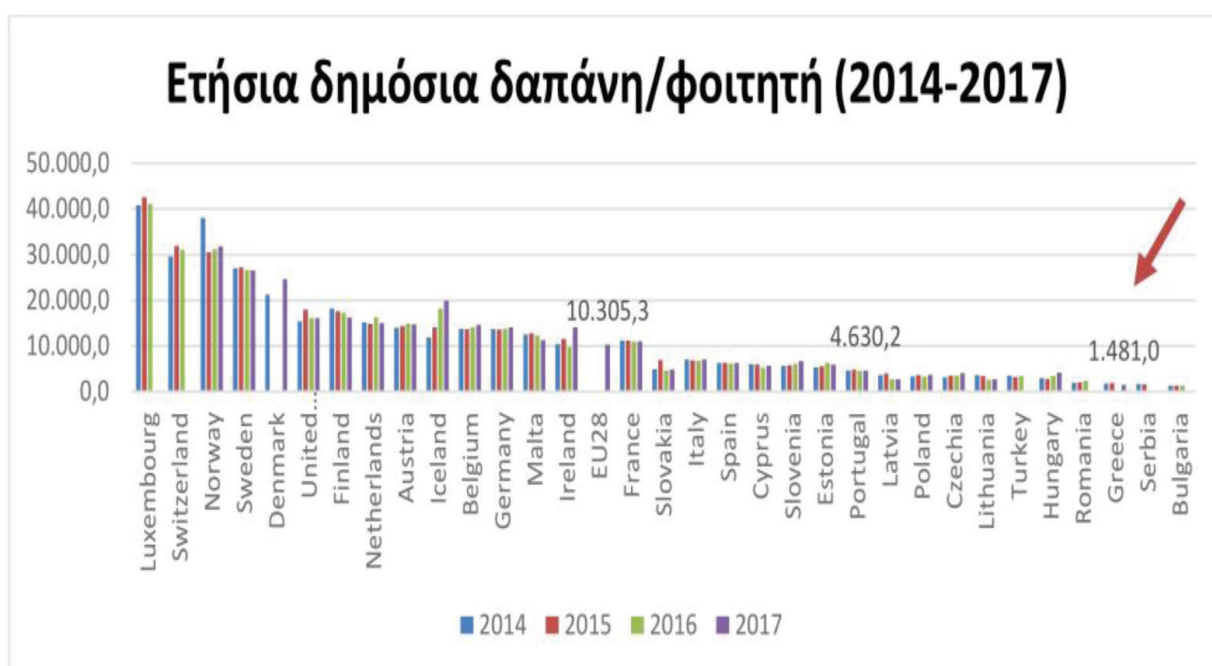
Ή στην περίπτωση που συζητάμε εδώ, εντοπίζει μια αναντιστοιχία προσφοράς και ζήτησης πτυχιούχων και οδηγείται στη δραματική μείωση των εισακτέων στα πανεπιστήμια ενάντια σε κάθε διεθνή λογική!

Οι αριθμοί καταδεικνύουν ωστόσο ότι άλλα είναι τα πραγματικά προβλήματα. Το πανεπιστήμιο λειτουργεί κάτω από πολύ αντίξοες συνθήκες:

- αριθμός φοιτητών/διδάσκοντα: Το 2018 στην Ελλάδα ήταν 44,4 όταν στην ΕΕ28 ο μ.ό. ήταν 13,2 στη Γερμανία 7, στη Δανία 11, στην Ολλανδία 12, στη Βρετανία 15, και στην Ιρλανδία και Γαλλία 22 (Διάγραμμα 4).

- δημόσια δαπάνη/φοιτητή: Την περίοδο 2014-17 στην Ελλάδα ήταν 1.481 ευρώ, όταν στην ΕΕ-27 ο μ.ό. ήταν 10.305, στην Ελβετία-Νορβηγία 30.000 και σε Βρετανία-Φιλανδία-Αυστρία-Βέλγιο-Γερμανία ήταν 15-18.000 (Διάγραμμα 5).

Διάγραμμα 5:

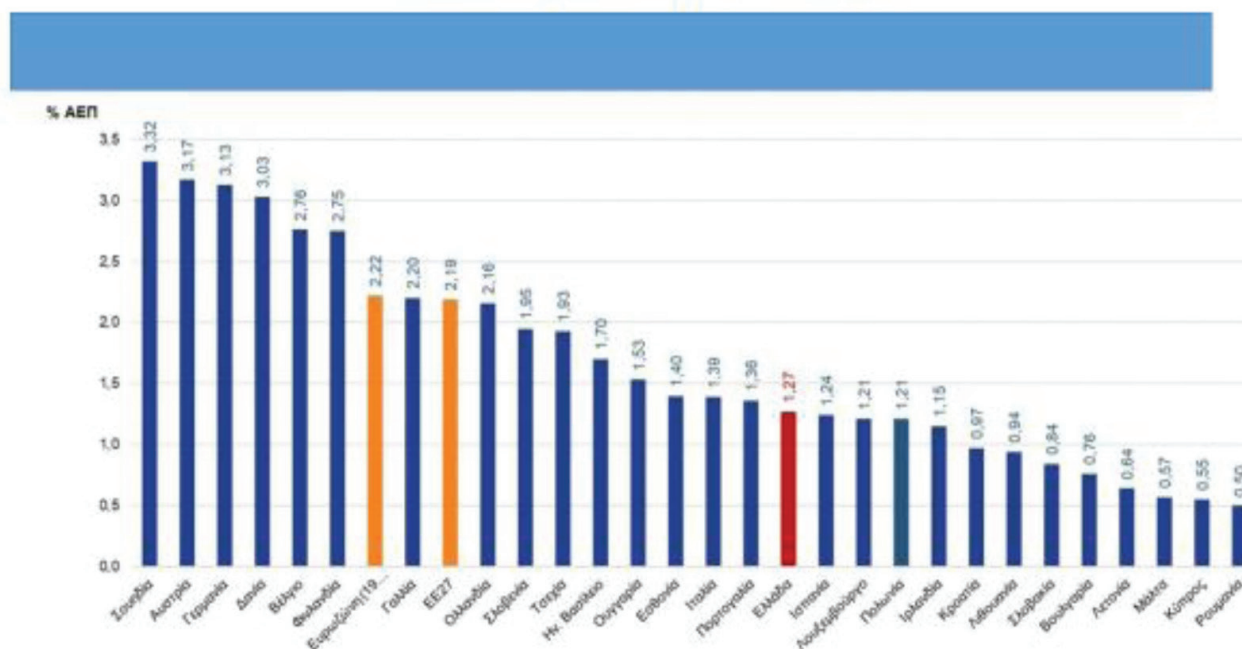

Πηγή: Eurostat από Κατσαρδή, Σταμπούλης (2021)

- δαπάνες για Έρευνα και Ανάπτυξη: Το 2018 στην Ελλάδα ήταν 1,27, ενώ ο μ.ό. στην ΕΕ28 ήταν 2,19, στη Σουηδία 3,32, στην Αυστρία 3,17, στη Γερμανία 3,13, στη Δανία 3,03 και στο Βέλγιο-Φιλανδία 2,76 (Διάγραμμα 6).

Διάγραμμα 6:

Πηγές: Χώρες ΕΕ27 και Ηνωμένο Βασίλειο: Eurostat, Ελλάδα: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Ηλεκτρονικού Εμπορίου

Το πανεπιστήμιο λοιπόν, ενώ λειτουργεί κάτω από πολύ αντίξοες συνθήκες, κατηγορείται ότι παρουσιάζει πολύ κακές επιδόσεις. Τίποτα δεν απέχει περισσότερο από την αλήθεια:

- «Τα ελληνικά πανεπιστήμια είναι πολύ χαμηλά στις διεθνείς κατατάξεις». Όμως, στην πραγματικότητα, αρκετά ελληνικά πανεπιστήμια πετυχαίνουν σταθερά καλές θέσεις στις διεθνείς κατατάξεις. Τα ελληνικά ΑΕΙ πηγαίνουν πολύ καλά, δεδομένων των συνθηκών (πολύ περιορισμένους προϋπολογισμούς, ελάχιστα μέλη ΔΕΠ, και μάλιστα με μοντέλα κατάταξης που έχουν δομικά προβλήματα -π.χ. τα ελληνόφωνα περιοδικά δεν αξιολογούνται κτλ.). Στην κατάταξη για το 2021 *Academic Ranking of World Universities*, γνωστή και ως «Κατάταξη της Σαγκάης», στην οποία συμπεριλαμβάνονται 31.097 Πανεπιστήμια από 63 χώρες, 4 ελληνικά πανεπιστήμια βρίσκονται ανάμεσα στα 1.000 καλύτερα παγκοσμίως (Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, που βρίσκεται στα top 400 ή στο 1,3% των καλύτερων Πανεπιστημίων, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, που βρίσκεται στο 1,9%, το Πανεπιστήμιο Κρήτης στο 2,2% και το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας στο 2,9%).

- «Οι πανεπιστημιακοί δεν δουλεύουν, είναι πολύ θεωρητικοί και ξεκομμένοι από την ελληνική οικονομία κτλ.». Αντιθέτως, πολλοί Έλληνες πανεπιστημιακοί παρουσιάζουν εξαιρετικές επιδόσεις, και συνολικά η ελληνική ακαδημαϊκή κοινότητα έχει καλές επιδόσεις ως προς τον αριθμό των δημοσιεύσεων και των ετεροαναφορών. Ποσοστό δημοσιεύσεων που λαμβάνουν αναφορές για την Ελλάδα είναι 72%, ενώ ο μ.ό. ΕΕ και ΟΟΣΑ είναι 70%. Επίσης, ο δείκτης απήχησης των δημοσιεύσεων της Ελλάδας είναι υψηλότερος από τον μ.ό. της ΕΕ και του ΟΟΣΑ. Το ότι φαίνονται ή παρουσιάζονται ενίοτε ως ξεκομμένοι από την ελληνική οικονομία μπορεί να οφείλεται, πέρα από άλλες σκοπιμότητες, εν μέρει και στο ότι η οικονομία όπως είναι σήμερα δεν μπορεί να τους αξιοποιήσει, και για αυτό πολλοί ερευνητές καταφεύγουν σε συνεργασίες με μεγάλες επιχειρήσεις από το εξωτερικό.

- «Η έρευνα δεν συνδέεται με την ελληνική οικονομία». Δεν ισχύει. Η ελληνική ακαδημαϊκή κοινότητα είναι εξαιρετικά επιτυχής στην ανάληψη ανταγωνιστικών Ερευνητικών προγραμμάτων από την ΕΕ σε σχέση με τα άλλα κράτη μέλη της ΕΕ: Στο 7th Framework Programme 2007-13 η Ελλάδα ήταν 1η σε σχέση με το ΑΕΠ της, 4η σε ευρωπαϊκή χρηματοδότηση ανά ερευνητή και σε αριθμό συμμετοχών ανά ερευνητή. Στο Horizon 2020 την περίοδο 2014-20, η Ελλάδα ήταν 12η. Στις δράσεις Marie Curie η Ελλάδα είναι στην 5η θέση. Στο European research Council υπήρξαν 21 χρηματοδοτούμενα σχέδια με ελληνικά ιδρύματα υποδοχής, 51 χρηματοδοτούμενα σχέδια με Έλληνα κύριο ερευνητή στο εξωτερικό. Το ότι η έρευνα των Ελλήνων πανεπιστημιακών, που σε πολλές περιπτώσεις βρίσκεται στην αιχμή της επιστήμης διεθνώς, δεν συνδέεται με την ελληνική οικονομία σε σημαντικό βαθμό οφείλεται και στο ότι είναι ελάχιστες οι ελληνικές επιχειρήσεις που μπορούν ή έχουν διάθεση να αξιοποιήσουν τόσο προηγμένη έρευνα.

- «Υπάρχει ανομία στα πανεπιστήμια»: Ναι, όντως σε κάποια πανεπιστήμια έχουν παρουσιαστεί φαινόμενα ανομίας. Ωστόσο, όπως προτείνει η πανεπιστημιακή κοινότητα, αυτό μπορεί να λυθεί εξασφαλίζοντας στα πανεπιστήμια κονδύλια για να οργανώσουν μόνα τους τη φύλαξή τους. Σε κάθε περίπτωση, η ίδρυση «πανεπιστημιακής αστυνομίας» (με πρόσληψη 1.000 αστυνομικών τη στιγμή που οι νέες θέσεις μελών ΔΕΠ ανοίγουν με το σταγονόμετρο) είναι πραγματικά προκλητική αλλά ενταγμένη στη λογική του «νόμου και της τάξης».

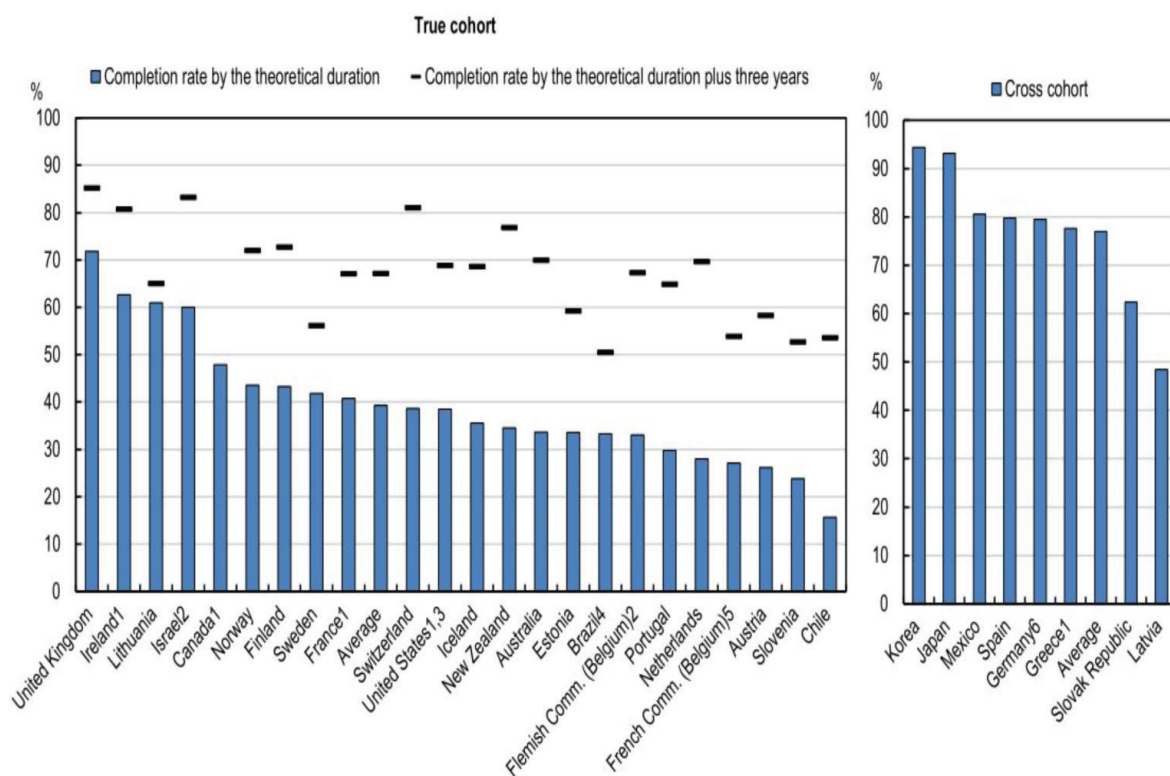
³⁰ Πηγή: ΕΚΤ (2020) Επιστημονικές δημοσιεύσεις ελληνικών φορέων 2004-2018: Βιβλιομετρική ανάλυση δημοσιεύσεων σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά - Web of Science, <http://report08.metrics.ekt.gr/>

³¹ Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή ecorda, ΕΚΤ - <https://metrics.ekt.gr/eu-participation>

- «Αποφοιτά ένα πολύ μικρό ποσοστό αυτών που εισάγονται στο πανεπιστήμιο». Διεθνώς παρατηρείται μεγάλη απόκλιση μεταξύ της θεωρητικής και της πραγματικής διάρκειας των σπουδών. Το 2018, στην Ελλάδα, το ποσοστό αποφοίτησης 2 χρόνια μετά τον θεωρητικό χρόνο αποφοίτησης (v+2) ήταν 78%, δηλαδή λίγο πάνω από τον μ.ό. του ΟΟΣΑ, όπου ο μ.ό. στον μεν θεωρητικό χρόνο ήταν 39%, και 3 χρόνια μετά τον θεωρητικό χρόνο αποφοίτησης (v+3) ήταν 67%, αντίστοιχα στις ΗΠΑ ήταν 39,4% και 60%, στην Αυστρία 28% και 59%, στην Ολλανδία 29% και 70 (Διάγραμμα 7).

Διάγραμμα 7:

Πηγή: OECD (2019) *Education at a Glance* από Κατσαρδή, Σταμπουλής (2021)

Όπως γράφει ο Κυπριανός³², σύμφωνα με Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2015 για τη διαδικασία της Μπολόνια στα πανεπιστήμια 47 χωρών -μελών αποφοιτούσε από το πανεπιστήμιο το 68,6% ενώ στην Ελλάδα ήταν 70%. Ειδικότερα, μάλιστα, η καθυστέρηση φαίνεται να αφορά κυρίως τους άνδρες, τους φοιτούντες σε περιφερειακά πανεπιστήμια και σε τμήματα με μειωμένη ανταλλακτική αξία των πτυχίων τους στην αγορά εργασίας και τους εργαζόμενους.

³² Κυπριανός Π. (2016). *Η μαγεία του πτυχίου*, Βιβλιόραμα.

5. ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΣΤΗΡΙΧΘΕΙ ΓΙΑ ΝΑ ΜΠΟΡΕΣΕΙ ΝΑ ΔΙΑΔΡΑΜΑΤΙΣΕΙ ΤΟ ΡΟΛΟ ΤΟΥ

Ο σκοπός του πανεπιστημίου δεν είναι μόνο η μετάδοση, αλλά πρωτίστως η παραγωγή νέας γνώσης. Ο ρόλος του είναι εξ ορισμού ερευνητικός και εκπαιδευτικός ταυτόχρονα. Συντελεί στη διαμόρφωση επιστημονικού προσωπικού που μπορεί να διαγνώσει, να αντιμετωπίσει και να λύσει προβλήματα. Επίσης, το πανεπιστήμιο, παράγοντας κριτικούς επιστήμονες και την πνευματική ηγεσία μιας χώρας, συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας κοινωνίας ελεύθερων πολιτών, στην ενίσχυση της δημοκρατίας και στη δημιουργία ισχυρών κινήτρων παραγωγικής δράσης. Συμβάλλει, δηλαδή, αποφασιστικά στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο. Πληθώρα εμπειριστατωμένων μελετών έχει ξεκάθαρα αναδείξει ότι η εκπαίδευση μπορεί να αποτελέσει την ατμομηχανή της ανάπτυξης μιας χώρας.

Το ελληνικό πανεπιστήμιο έχει αναμφίβολα προβλήματα, και όχι λίγα. Όμως, για όλους τους παραπάνω λόγους, θα πρέπει η κοινωνία να το αγκαλιάσει και να το προστατέψει από όλους εκείνους τους παράγοντες που συστηματικά το υπονομεύουν. Οι κυβερνήσεις διαχρονικά «παίζουν» με το πανεπιστήμιο, γιατί δεν συνειδητοποιούν την τεράστια σημασία του για την ανάπτυξη της χώρας. Το πανεπιστήμιο είναι πολύ σοβαρή υπόθεση για να παίρνονται αποφάσεις «στο πόδι» χωρίς ουσιαστική συμβολή της πανεπιστημιακής κοινότητας, αλλά και της ίδιας της κοινωνίας μας ευρύτερα, από πλημμελώς ενημερωμένες κοινοβουλευτικές πλειοψηφίες.

Το πανεπιστήμιο έχει άμεσα ανάγκη προσλήψεων μελών ΔΕΠ και λοιπού προσωπικού. Το πανεπιστήμιο «γερνά», πρέπει να του δοθούν νέες θέσεις διδασκόντων και να εφαρμοστεί ο νόμος Γαβρόγλου του 2018 που απαιτεί την αντικατάσταση κάθε μέλους ΔΕΠ που συνταξιοδοτείται.³³ Χρειάζεται να στηριχθεί η έρευνα, με επιπλέον κονδύλια αλλά και κατάλληλες δομές. Να υπάρξει μεγαλύτερη σύνδεση πανεπιστημίου-επιχειρήσεων, κτλ. Κυρίως απαιτείται να ενταχθεί σε ένα ευρύτερο πλαίσιο αναστοχασμού και σχεδιασμού για το αναπτυξιακό μας μέλλον.

³³ Είναι η τρίτη χρονιά από την εισαγωγή του νόμου και έχουν δοθεί θέσεις συνταξιούχων μόνο για μια χρονιά.

Η κυβέρνηση, στην περίπτωση του πανεπιστημίου αλλά και γενικότερα, υλοποιεί δραστικές «μεταρρυθμίσεις» στον τρόπο οργάνωσης της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας προς μια άκρατη νεοφιλελεύθερη κατεύθυνση ανατρέποντας κερδισμένα μέσα στο πέρασμα του χρόνου από τις κοινωνικές πλειοψηφίες δικαιώματα και ρυθμίσεις, αλλαγές που δεν αποτόλμησαν να ζητήσουν ούτε οι «Θεσμοί» στην περίοδο των Μνημονίων.

Η τρέχουσα πολιτική μείωσης των εισακτέων και στροφής προς τα αμφίβολης ποιότητας ιδιωτικά κολέγια είναι μια από τις πολλές εκφάνσεις του εξαιρετικά προβληματικού τρόπου με τον οποίο είμαστε οργανωμένοι και λειτουργούμε. Αυτό πρέπει να το συνειδητοποιήσουμε και κυρίως να το αλλάξουμε άμεσα. Στις επόμενες παραγράφους λοιπόν θα αναφερθώ σε κάποια βασικά συμπεράσματα ενός πρόσφατου βιβλίου μας,³⁴ το οποίο αντλεί από την εμπειρία στη Γενική Γραμματεία Ιδιωτικών Επενδύσεων του Υπουργείου Οικονομίας & Ανάπτυξης την περίοδο 2015-2019, που μας επέτρεψε να ξανασκεφτούμε τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνονται δημόσιες πολιτικές στην Ελλάδα -συμπεράσματα που δυστυχώς βλέπουμε να επιβεβαιώνονται και υπό το πρίσμα της παρούσας εκπαιδευτικής κρίσης, η οποία απειλεί όπως δείξαμε και το αναπτυξιακό μέλλον της χώρας.

Συγκεκριμένα, σημειώναμε εκεί πως ο σχεδιασμός δημόσιων πολιτικών στην Ελλάδα προσομοιάζει σε ένα μείγμα βραχυπρόθεσμου, ιδίως μικρο-ορθολογισμού, κληρονομημένων από το παρελθόν πρακτικών, οι οποίες δεν επιτρέπουν το σχεδιασμό τομών και ρήξεων, με μια ισχυρή διάσταση ανορθολογισμού και «χαοτικών» χαρακτηριστικών στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων. Είναι σαφές ότι και στην περίπτωση της εκπαιδευτικής «μεταρρύθμισης» τα ίδια χαρακτηριστικά κυριαρχούν, τα ίδια εμπόδια, που αξίζει εδώ να παραθέσουμε εν συντομία:

- Η αδυναμία του κράτους, με την ευρύτερη έννοια (κυβέρνηση, κόμματα, Βουλή, Διοίκηση), να συλλάβει και να θέσει σε εφαρμογή ένα αναπτυξιακό σχέδιο για το μέλλον μακριά από τις παρελθούσες ανεπάρκειες και αστοχίες (υπερεξάρτηση από οικοδομή, τριτογενή τομέα και ιδίως τουρισμό κτλ.). Η αδυναμία αυτή, και βεβαίως και τα συμφέροντα που την υποστηρίζουν, οδηγούν την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και τη χώρα σε κακοτράχαλες ατραπούς, που δυστυχώς θα τις συνειδητοποιήσουμε πλήρως σε βάθος χρόνων.

³⁴ Γεωργόπουλου & Λαμπριανίδη (2021). ό.π.

- Η διαχρονική αδυναμία σκέψης και η απουσία μιας «συλλογικής αναλυτικής δυνατότητας» ως διαχρονικό κεντρικό χαρακτηριστικό της κυβερνητικής λειτουργίας της χώρας. Το ελληνικό κράτος αδυνατεί να σκεφτεί στρατηγικά, καθώς στερείται δυνατοτήτων οργανωμένης πρόσληψης και ανάλυσης της πραγματικότητας και βεβαίως τεκμηριωμένης μεταρρύθμισης της βάσει δεδομένων (evidence based policies). Έτσι και στην εκπαίδευση, δεν υπάρχει κάποια τεκμηρίωση για τα «μεταρρυθμιστικά» πειράματα και το τι πρέπει να αναμένουμε από αυτά, έτσι ώστε να μπορούμε να αξιολογήσουμε αργότερα και τα αποτελέσματά τους. Όλα καλύπτονται μέσα στην αχλή ασαφών διακηρύξεων και στόχων, αλλά και ιδεολογικών εμμονών.

- Το κράτος μας ήταν και παραμένει ένα ανίσχυρο κράτος, που άγεται και φέρεται από συμφέροντα και αδράνειες, χωρίς προγραμματική δυναμική. Απαιτείται λοιπόν μια «διοικητική» και μια «αναπτυξιακή επανάσταση», που θα προχωρήσει με τόλμη και επινοητικότητα, βασισμένη στα υπαρκτά συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας. Η απουσία συνέχειας στη Δημόσια Διοίκηση, η απουσία σχεδιασμού που θα επέτρεπε την ουσιαστική βελτίωση της κρατικής λειτουργίας, είναι αποφασιστική για την εν γένει καχεξία μας. Στην εκπαίδευση, διαδοχικές μεταρρυθμίσεις επιχειρούνται χωρίς την αναγκαία τεκμηρίωση για το τι θέλουμε να αλλάξουμε και τι να πετύχουμε αλλάζοντάς το, στρώνοντας το έδαφος για την απαξίωση αυτής καθαυτής της ιδέας της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, κάτι που θα επιδεινωθεί όταν αρχίσουν να διαφαίνονται τα αποτελέσματα και της τρέχουσας «μεταρρύθμισης» (γενικότερη υποβάθμιση της εκπαίδευσης, περαιτέρω επιβάρυνση των οικογενειακών προϋπολογισμών των ασθενέστερων, αδυναμία υποστήριξης της αναπτυξιακής μετάβασης προς μια βιώσιμη κοινωνικά και οικολογικά νέα οικονομία της γνώσης κτλ.).

Χρειάζεται, επομένως, αναβάθμιση του σχεδιασμού δημόσιας πολιτικής σε μια κατεύθυνση που θα επιχειρεί να ανταποκριθεί συνεκτικά σε κεντρικές κοινωνικές προκλήσεις (π.χ. κλιματική κρίση, οικονομικές-κοινωνικές-περιφερειακές ανισότητες, εκπαίδευση), και βεβαίως εκεί και μόνο εκεί ένταξη και της όποιας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης. Σε κάθε άλλη περίπτωση θα φαντάζει εκτός τόπου και χρόνου, και θα επιφέρει αρνητικά αποτελέσματα μακράς διάρκειας. Η αναβάθμιση του ρόλου των περιφερειακών πανεπιστημίων προς την κατεύθυνση της καινοτομίας, της εξυπηρέτησης των τοπικών αναγκών, του πειραματισμού και της κοινωνικής και περιφερειακής ισότητας, όπως υποδείξαμε παραπάνω, πρέπει να αποτελέσει ολοκληρωμένο μέρος ενός τέτοιου σχεδιασμού. Απαιτούνται

λοιπόν νέες κυβερνητικές δομές, η θεσμοποίηση μιας νέας κουλτούρας συνεργασίας και σχεδιασμού στους ανθρώπους της Διοίκησης με τους εκπαιδευτικούς, καθώς και κοινωνικοπολιτικές συμμαχίες, συναινέσεις και ενεργοποίηση της κοινωνίας των πολιτών στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση του μέλλοντος -κάτι που δυστυχώς η τρέχουσα κυβέρνηση για λόγους ιδεολογικούς, ενδεχομένως και πελατειακούς, αδυνατεί ή δεν επιθυμεί να αντιληφθεί.

Καθώς μάλιστα όπως προαναφέραμε, τα αποτελέσματα των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων είναι μακράς διάρκειας και δύσκολα διορθώνονται, είναι καθήκον των πολιτών κομμάτων και της κοινωνίας των πολιτών -με τους οργανωμένους φορείς της και τις άτυπες συνενώσεις της, να ενεργοποιηθεί άμεσα και να συζητήσει με την εκπαιδευτική κοινότητα και την κοινωνία (τοπικά και εθνικά) για να προετοιμάσει μια εκπαιδευτική μεταρρύθμιση που θα προωθεί ένα αναπτυξιακό μέλλον κοινωνικά και οικολογικά βιώσιμο, στηριγμένο στη νέα οικονομία της μάθησης, που η σημερινή κυβέρνηση απαξιώνει. Κυρίως όμως είναι καθήκον της ίδιας της πανεπιστημιακής κοινότητας να προστατέψει το σπίτι της και αναφέρομαι κυρίως σε αυτούς που δίνουν καθημερινά τη ζωή τους, κάτω από αντίξοες συνθήκες, για να λειτουργήσει καλύτερα το πανεπιστήμιο και να μη χαθούν προσπάθειες δεκαετιών.

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ΕΝΑ Ινστιτούτο
Εναλλακτικών Πολιτικών
Ζαλοκώστα 8, 106 71 Αθήνα,
+30 210 364 7912

info@enainstitute.org
www.enainstitute.org

** Η παρούσα δημοσίευση εκφράζει τις απόψεις του συγγραφέα και δεν εκφράζει απαραίτητα ή και στο σύνολό της το ΕΝΑ*

